

HÖLGYEK TITKOS NYELVE

Legyezők a korok tükrében

A NÉMETH ZOLTÁN-GYŰJTEMÉNY

HÖLGYEK TITKOS NYELVE

Legyezők a korok tükrében

A NÉMETH ZOLTÁN-GYŰJTEMÉNY

Írta és szerkesztette: © **Németh Zoltán**

Görbe Márk művészettörténész előszavával és tanulmányával

A kiadvány a **BÁV ART** támogatásával készült.

BÁV ART művészeti igazgatója: **Fertőszögi Péter**

BÁV ART Aukciósház vezetője: **Nagy Tamás**

Társszerkesztő: **Gebei Éva** aukciós menedzser

Fotó: **Slezák István**

Címlap és grafika: **Pálmai Balázs**

Nyomdai előkészítés: **Colorcom Media**

Magánkiadás, Budapest, 2026.

Nyomta: EPC Nyomda

ISBN: 978-615-6110-2

BÁVART
antik & modern

Bemutakozás

Zeneakadémiát végzett zenészként, és mint az Apostol együttes alapítója és vezetője természetes, hogy az életem nagy részét a zene tölti ki. A tárgyak szeretete és gyűjtése csak emellett lépett az életembe. Bár nem jómódú családból származom, de mint afféle polgári család, volt néhány régi tárgyunk. Mai szemmel nézve nem nevezném műkincsnek, kamaszkoromban valamiért mégis megérintettek. Vajon ki ivott abból a csészéből, amin látszott, hogy talán százéves is lehet?! Volt néhány ónémet székünk, amin már ülni nem nagyon lehetett, ezért megragasztottam. Innen indult az „szenvedély”, amit gyűjtésnek nevezünk. De miért éppen legyező? Mint férfit egyáltalán nem érdekelt, sőt, hogy őszinte legyek nem is tudtam róla sokat. Miután ez a tárgykör a háború után, a szocializmus minden régít elutasító szemlélete miatt, a nemességgel és a polgársággal együtt eltűnt, ezért nagyon kevés legyező került a szemem elé. Amivel viszont találkoztam (csipke, toll), nem fogott meg. A változást egy londoni ócskapiacon meglátott „valami” (akkor még nem gondoltam, hogy az egy legyező) hozta. A csodálatos festményminőségű tárgyról kiderült, hogy legyező. Ez volt az

a fordulópont amikor elhatároztam, hogy én is elkezdem gyűjteni. Persze Magyarországon ehhez hasonló XVII-XVIII. századi legyezőt fellelni nem volt egyszerű. Ezért maradt a „vadászat”, főképp az interneten. Nem tartom magam profi gyűjtőnek, se hozzáértőnek, inkább e tárgykör „szerelmesének”. Remélem ez a gyűjtemény mindenki számára megnyit egy csodálatos világot, amit mára már elfelejtettünk.

Zárógondolatként szeretnék köszönetet mondani mindenkinek, aki segített, hogy létrejöhessen ez a kiadvány. Elsősorban a BÁV-ART Aukciósház vezetőségének és munkatársainak, akik szeretettel és odaadással segítettek mindenben:

Nagy Tamásnak, a BÁV ART Aukciósház vezetőjének, aki vállaira vette a kiadással járó gondokat. Fertőszögi Péter művészeti igazgátónak, aki úgy gondolta, hogy ezt a feledésbe merülő tárgykört be kell mutatni a nagyközönségnek. Gebei Éva társszerkesztőnek, aki katalógussá varázsolta a kép- és információhalmazt. Slezák István csodálatos fotói és Görbe Márk művészettörténész tanulmányai méltó keretbe helyezik a kiadványt.

Németh Zoltán
zenész, gyűjtő

Elöljáró gondolatok - invokáció gyanánt

A második világháború hosszára nyúlt és kegyetlen infernója, számos érték megsemmisülését eredményezte Magyarországon is. A Budavári Palota parázsló kéjjel égett heteken keresztül – az építészeti elemek mellett elemésztvén a kultúra és a szellem mindazon tárgyi produktumait, melyek benne évszázadok alatt felhalmozásra kerültek. Nem jártak jobban a nemesi és nagypolgári otthonok sem, mert amelyek lakóival nem végzett a második nagy világégés, rövid időn belül internálva lettek vidékre, ahol a francia kisaszonyaiktól tanult műveltségüket sertések és más haszonállatok értő közönségével oszthatták meg. Ezen személyek kitelepítésének, vagy külföldre távozásának eredményeképp azonban, nemcsak társadalmi rétegek hulltak szét és szűntek meg elementáris tényezőnek lenni, hanem velük együtt eltűnt az a tárgyi kultúra is, mely hazánk mostoha történelmi viszonylatai között az újkorban, egyébként is nehezen teljesedett ki a maga pompájában „Pannonföld hús rögén.”

Pedig a XX. századra európai viszonylatban is jelentős magángyűjtemények jöttek létre, illetve gyarapodtak tovább hazánk területén – itt nemcsak az olyan főnemesi kollekciókra gondolok, mint amelyek például az Esterházy-, Festetics- vagy éppen Zichy-családhoz tartoztak, hanem az olyan nagypolgári gyűjteményekre is, mint Ernst Lajosé, báró Hatvany Lajosé, báró Herczog Mór Lipóté és Nemes Marcellé.

Ezek is megszűntek a maguk teljességében létezni a bombák, nyilasok, nácik, majd kommunisták jóvoltából, így ezen egykor nagy hírű gyűjtemények darabjai szétszóródtak a szélrózsa minden irányába.

Pusztulásukkal azonban nemcsak tárgyak semmisültek meg és tűntek el, hanem egy létforma, egy szemléletmód, egy életstílus és egy morális felfogás is. A szépért lelkesedő, a történelmet a maga teljességében elfogadó és megértő, a művészet és iparművészet – az emberi kultúra – tárgyi produktumait értékelő ember léte, mely veszélybe került a kommunizmussá sohasem váló szocializmus papundekliből ácsolt színes díszletfalai között, mely évtizedeken keresztül a kétes „legvidámabb barakk” cím viselésére kötelezte hazánkat.

Minden korban akadtak azonban olyanok, akik született és szerzett ízlésük révén, illetve valami ősi és ösztönös gyűjtőszenvédélyből eredően fontosnak tartották azt, hogy megóvják az emberi kultúra tárgyi jeleit, féltő gondossággal összegyűjtsék azokat, és más polgártársaik számára is megismerhetővé tegyék. Ezen személyek egyike Németh Zoltán, aki több évtizedes szorgalommal és megszállottsággal létrehozta a mai Magyarország legjelentősebb legyezőgyűjteményét, melynek kimagasló darabjai megtekinthetők immáron e kiadvány lapjain is – tükrözvén azt a bámulatos stílus – és témabeli gazdagságot, mely ezt a különleges műtárgycsoportot jellemzi.

Németh Zoltán szenvedélye tárgyául egy ritka, és a gyűjtői érdeklődés homlokterébe hazánkban igazán sohasem kerülő tárgycsoportot választott. Ez utóbbinak talán az az oka, hogy a legyezőt főként nők használták, így ez a főként férfiakból álló műgyűjtői körben igazi érdeklődést sohasem élvezett. A másik ok pedig az, hogy – akárcsak az antik szőnyegek, melyekből szintén igen kevés maradt hazánkban – a legyezők eredetileg használati tárgyak, tehát ki vannak téve az elhasználódás veszélyeinek. Sérülékeny műtárgycsoportról lévén szó tényleges használatuk esetén nem érik meg a következő évszázadokat. Az ilyen típusú tárgyak elkallódásához, megsemmisüléséhez pedig a XX. század második felében zajló folyamatok – melyek korábban részletes leírásra kerültek – szintén jelentős szerepet játszottak.

Zoltán igazi gyűjtői szenvedéllyel veszi górcső alá hétről hétre antikvitások poros vitrinjeinek eldugott fiókjait, bolhapiacok dúsan telerakott standjait, nagymamák hagyatékának internetre feltöltött „vacakjait” vagy éppen külföldi galériák honlapját, ahonnan sikerült összevadásznia ezt a páratlan kollekciót, melyet e kiadvány révén immáron Önök is élvezhetnek, és amely élő tanúbizonysága a mindig parázsló gyűjtői szenvedélynek, a szépség megtalálása iránti vágynak, és a sötétség pusztító erőin diadalt arató emberi kultúra ragyogásának.

Hölgyek titkos nyelve - legyezők a korok tükrében

Közel száz esztendőt megélt dédnagyanyám megsárgult, ósdi papirosai és füzetei között találtam egy kis-méretű kötetet, melynek díszes, festett borítója büszkén hirdeti, hogy ő a „Hölgyek titkára”. A Méhner Vilmos által 1890 körül kiadott könyv címlapján egy nyitott legyező látható, utalván a nyomdatermék beltartalmára, ugyanis az tartalmazza a „legújabb és legteljesebb legyezőnyelvet” is. Ebből kiderül, hogy ez a tárgy értő kezekben többfunkciós eszközként szolgált - ugyanis vele a „legkönnyebb a kaczérságot szemérmetségnek feltüntetni és titkokat közölni; hatalmas fegyver, melynek egy mozdulata lesujt, míg a másik fölemel; delej, mely vonz és távol tart magától; nyitott könyv, melyből kiolvashatod boldogságodat, ha a kedvesnek pillantása erre feljogosít.”

„A hölgyek titkos nyelvén” egyrészt a ma legyezőnyelvnek nevezett komplex kommunikációs rendszert értjük, mely a XVII-XVIII. század során alakult ki, mely szavak nélkül - mindössze a legyező jelzéseinek segítségével - közvetített üzeneteket. Ez a társadalmilag elfogadott gesztuskészletként definiálható jelenség főként Franciaországban és Spanyolországban jött létre és vált népszerűvé főként az udvari és városi elit körében. Bár az nem állítható, hogy egységes és kodifikált rendszerként működött volna a XVIII. századi életben, mégis alkalmanként rejtett kommunikációs eszközként használták.

A XIX. század második felében jelentek meg – főként Franciaországban, Spanyolországban és Angliában – nyomtatott útmutatók, melyek e komplex jelrendszer értelmezésében segítséget nyújtottak az érdeklődők számára, de ezek – számos vélekedés szerint – inkább a polgári közönség fantáziáját fűtötték, mintsem valóban működő társadalmi érintkezési formáról számoltak volna be. A legyezőnyelv – ha létezett is, mint gyakorlatban működő kommunikációs rendszer a társadalmi érintkezés normáinak rendszerén belül, a XIX. század végével veszített jelentőségéből és mindössze, mint folklorizált jelenség élt tovább.

A XIX. század második fele a historizmus időszaka, melyben feltámad az érdeklődés a történelem korábbi stílusai iránt és igen sok minden újra felidézésre kerül. A legyezők is ismét népszerűvé válnak, amit az is bizonyít, hogy az 1880-as években számos európai nagyvárosban – London, Brüsszel, Párizs – tárlatokat mutatnak be reneszánsz, barokk és rokokó stílusú darabokból. Hazánkban 1891-ben a Műbarátok Köre gróf Károlyi Alajosné Múzeum utcai palotájában rendezett legyezőkiállítás. A főként arisztokrata hölgyektől összegyűjtött 340 darab meghatározása és elrendezése Radisics Jenőnek, az Iparművészeti Múzeum munkatársának feladata volt. Ő volt az, aki magyarul elsőként összefoglalta ennek a tárgytypusnak a történetét az általa szerkesztett *Művészi Ipar* című lap hasábjain. Ebből az összegzésből világosan kiderül, hogy a legyező

az emberi kultúra egyik legkorábbi használati és reprezentációs tárgya, amelynek eredete a legrégebbi civilizációkig vezethető vissza. Kezdetben a feladata inkább a praktikus volt, ugyanis segítségével történt a rovarok távoltartása, légáramlat előidézése hűtés, illetve a tűz élesztése céljából. Már az Nílus-parton elhelyezkedő ókori egyiptomi kultúrában megjelentek a nagyméretű pálmalevélből, strucc tollból vagy textilből készült nagyméretű legyezők az ábrázolások alapján templomi, illetve uralkodói rétegek felhasználásban. Így a legyező ebben a kontextusban a hatalom és a kiváltság látványos jelképévé vált praktikus feladatain kívül.

Az ókori Közel-Keleten és Ázsiában a legyező használata gyakoribb volt – a mindennapi élet eszközeinek számított. Óind eposzokban és indiai domborműveken is találkozhatunk már a szent tüzek élesztését, illetve az előkelők hűsítését szolgáló legyezőkkel, valamint a *pankhának* nevezett hosszú, lapszerű, mennyezeti típussal. A tárgy fő népszerűségét azonban Kínában és Japánban éri el, ahol férfiak és nők is használják és a közönséges ruházat kiegészítője volt.

Kínában még a legyező feltalálóját is tudni vélik a Csing-dinasztia alapítójának Wu-wang császárnak felséges személyében. Bambuszból, pálmalevélből, illetve textilből vagy éppen szerencsehozó fácskából készülhetnek a keleti legyezők, melyek formája és jelentése gazdagodik az idők folyamán – például a selyem- és papírlageyezők felületét kalligráfia és festészeti

alkotásokkal látják el. Kelet-Ázsiában kialakul az összehajtható legyezőtípus, mely elterjed Kínában, majd i.sz. VIII. évszázadtól Japánban is, majd később döntő hatást gyakorol az európai fejlődésre.

Az antik európai kultúrákban a legyező – bár kevésbé központi szerepben – szintén jelen volt. Pergamenből, papírból, tollakból álló darabok felbukkannak a föníciai, majd görög civilizációban, ahonnan átkerül ez a tárgytypus az etruszkokhoz, majd rómaiakhoz is. Itt a főként rabszolgák által mozdított legyezők a luxus kötelező kellékeivé váltak – fő feladatukká a reprezentáció, illetve a női szépség és az érzékiség hangsúlyozása volt. Ovidius és Propertius is említ ún. *tabellákat*, melyeken vékony falegyezőket kell érteni, de ezeknél jóval látványosabbnak bizonyultak a félkör alakban elhelyezett pávatollakból készült darabok.

A középkori Európában a legyező használata visszaszorult, és leginkább vallásos kontextusban maradt fenn. A keresztény szertartások során a két segéd (*pedisequae*) által használt ún. *flabellum* gyakorlati feladata a szent ostyára és borra szálló rovarok elhesegetése volt, de látványos reprezentációs jelentéssel is bírt. A középkori legyezőket minőségi anyaghasználat és gazdag díszítés jellemzi, ami a tárgy szakrális feladatát is hangsúlyozta.

A reneszánsz időszaka fordulópontot jelentett a legyező európai történetében. Az ekkor kibontakozó humanizmus és az antikvitás iránti érdeklődés újra felérté-

kelte a világi reprezentációt, valamint ezt a tárgytypust. A keleti kereskedelmi kapcsolatok és az onnan származó áruk iránti kereslet is hozzájárult ahhoz, hogy a legyező ismét hangsúlyosan megjelent az európai kultúrában. Francia területen Medici Katalin (1519-1589) kapcsán olasz illatszerészek révén, Spanyolországban V. Károly (1516-1556) idején, Angliában pedig a XVI. század végén, I. Erzsébet (1559-1603) uralkodása alatt terjed el használata. Utóbbi királynő maga is 30 darab-
ból álló legyezőgyűjtemény tulajdonosa volt.

A XVI. századtól kezdve - az egyre inkább kibontakozó keleti kereskedelem eredményeképpen – főként portugál és spanyol közvetítéssel – nemcsak egzotikus luxusanyagok, hanem olyan tárgytypusok, mint az összehajtható legyező is megjelennek az európai kultúrában. A *chinoiserie* típusú legyezők témájukban és díszítésükben felidéznek a kínai és távol-keleti kultúrát azonban nem hitelesen, hanem egyfajta nyugati, romantizált megfogalmazásban. A képeken általában hegyek, bambuszligetek, pagodák között hagyományos öltözetet viselő keleti emberek, valamint egzotikus állatok láthatók.

A legyezők igazi fénykora aztán a XVII. és XVIII. század folyamán – a barokk és rokokó időszakában jön el, ugyanis ekkor már nem csupán praktikus használati tárgyként, hanem összetett jelentéstartalommal bíró műtárgyként kap szerepet a társasági eseményeken, mint a női öltözködés elengedhetetlen része. A női repre-

zentáció, társadalmi státusz és az udvari kultúra egyik fontos kellékévé váló legyező nemcsak öltözköztetési, hanem hordozható képfelület és így kommunikációs eszköz is egyben.

A XVII. században és a XVIII. század elején kibontakozó barokk stílusban készült legyezők vizuális világát a korszakra jellemző színpadiasság, dinamizmus és narrativitás jellemzi. Túláradó érzelmek, fokozott mozgalmasság, valamint látványos fény-árnyékhatások tűnnek fel a legyezők lapjain is, melyeknek témája a görög-római mitológiából, a Bibliából vagy éppen a történelemből vett jelenet – számos esetben konkrét festészeti előképpel.

Ekkor a legyező már luxustárgynak számít, ami tükröződik a hozzá felhasznált anyagok kiválasztásában is. A gazdagon faragott küllők csontból, elefántcsontból, gyöngyházból vagy teknőcpáncélból készülnek, a finoman és aprólékosan festett legyezőlapok anyaga finom papír, pergamen vagy selyem lehet. A tárgytypus barokk korban való népszerűségét jelzi az is, hogy XIV. Lajos, a Napkirály uralkodásának idején 1678-ban jön létre Párizsban az első legyezőkészítőkből (*éventailliste*) álló cég.

A XVIII. század első felében kibontakozó rokokó stílus a maga könnyedségével, játékoságával és intimitásával új fejezetet nyit a legyeződíszítés művészetében. Bár továbbra is ihletőként szolgál a kifogyhatatlan témagazdagságú mitológia, számos idilli szerelmi jele-

net, szerelmi jelkép, pásztorjelenet is kerül a legyezők lapjaira. Parkban, kertben vagy idealizált természeti környezetben játszódnó flörtök, udvarlás és szórakozás, mely a festészeti ábrázolások témájául szolgál.

A felhasznált anyagok a barokkhoz hasonlóan a luxus köréből kerülnek ki, így gyakori az elefántcsont, gyöngyház, selyem, arany (díszítésként) alkalmazása. A rokokó legyezők készítése során az iparművészek – festők, metszők, küllőfaragók és aranyozók szoros együttműködése figyelhető meg. Előfordul, hogy a képi ábrázolást a legnagyobb művészek – Antoine Watteau, François Boucher és Jean-Honoré Fragonard – készítik vagy tervezik.

A legyezőművészet a barokk és rokokó korszakban éri el a csúcst – egy igen gazdag formai és ikonográfiai kibontakozást, mely a kommunikációt is szolgálja. Ugyanis a díszített felület *„vászonként szolgál a hölgyek gondolatai számára”* és az alkalomnak, eseménynek megfelelően választják ki a náluk lévő példányt. Az ábrázolt mitológiai történet, allegória vagy akár történelmi esemény egyrészt műveltségének fitogtatására, másrészt az általa képviselt eszmékre, vagy éppen pillanatnyi hangulatára utalt. Ez a legyezők valódi titkos nyelve, mely szépen tanulmányozható Németh Zoltán gyűjteményének darabjait szemlélve.

A görög-római mitológia az európaiak közös kultúrkincse, így az ehhez kapcsolódó szereplők és mítoszok igen gyakran felbukkannak a legyezők díszíté-

sében. Természetesen a szerelem istene, Amor (93.), illetve a szépség istennője, Venus, akiknek története sokszor ábrázolásra kerülnek - a Venus születése, Venus és Adonis, Venus és Mars, Venus és Vulcanus (19.) vagy Paris ítélete (20.) számtalanszor megfestett témák. Szintén népszerű Bacchus, a bor és mámor istene - sok esetben Ariadne társaságában (15.) Sokszor feltűnik a női önállóság jelképeként a szűziességről híres, de vadász volta folytán mégis karakán istennő, Diana - legtöbbször nimfái társaságában (4., 18.). Kellemesen csiklandhatták a hölgyek fantáziáját az elrablási jelenetek - legyen szó akár Proserpináról (21.), akár Szép Helénáról.

Természetesen a Biblia is számos esetben ihlető forrásként kínálkozott a legyezőkészítők számára. Megesett, hogy jól ábrázolható, látványos jeleneteket rögzítettek belőle, mint amilyen például a Vörös-tenger kettéválasztása (12.). A jó házasság, nagylelkűség és asszonyi jószág jelképeként nagy népszerűségnek örvendett a Rebeka és Eliézer a kútnál történet (28.). Az önálló, bátor nő archetípusaként pedig gyakran megjelenik Judit Holofernész fejével (89.).

Ha a legyezőtulajdonos hölgy szerette volna műveltségét fitogtatni vagy éppen mindenki tudomására hozni, hogy melyek kedvelt olvasmányai, akkor gyakran került a képre valamilyen irodalmi mű illusztrációja. Torquato Tasso A megszabadított Jeruzsálem című 1581-ben megjelent eposza igen nagy népszerűségnek

örvendett, így számos ábrázolás onnan származik (3., 13.). Homérosz Iliásza és Odüsszeiája továbbra is az alpműveltség részét képezte, így onnan vett események is szerepelhettek a legyezőlapokon illusztrációként. Vergilius Aeneise is több esetben hálás forrásnak bizonyult (9., 91.), de szórakoztató és mosolyra derítő témául szolgált Cervantes Don Quijote lovagregénye is (92.).

Mosolyra azonban a XVIII. század végén igen kevésbé volt oka a francia udvarban legyezőcsodáikkal kérkedő arisztokrata asszonyoknak, ugyanis az 1789-es francia forradalmat követően XVI. Lajos elveszíti fejét és a legyezők iránti érdeklődés is erősen alábbhagy. A XIX. század eleji klasszicizmus idején egyszerűbb, letisztultabb formavilágú, antik mintákon alapuló ábrázolással bíró legyezők kerülnek divatba, majd a kibontakozó biedermeierben a tárgytypus elterjed a polgárság körében is. Természetesen emiatt minőségi romlás is bekövetkezik - a küllőket nem luxusanyagokból, hanem leggyakrabban szaruból, csontból, fából készítik és egyre inkább előfordul a gépi megmunkálás. Az egyedileg festett képek helyett gyakran megjelennek a különböző technikával előállított színezett nyomatok.

A XIX. század végén, historizmus idején aztán újra felélénkül az érdeklődés ezen tárgyak és a legyezőnyelv iránt. Ismét előfordul, hogy művészek dekorálják egyedileg a hölgyek legyezőit - hazánkban például Lotz Károly és Feszty Árpád festőkről tudjuk, hogy készí-

tettek ilyen darabokat. Megjelennek az „*aláírt*” legyezők, melyek küllőin egy-egy híres személy örökíti meg nevét vagy éppen elmés mondását, esetleg bókjait a tulajdonos hölgy számára.

A XX. században a legyezők nagy része már gyárilag kerül előállításra és a funkcionalitás vagy a marketing (pl. reklámlegyező) került előtérbe. A divatból kikopnak és az első világháború után lassan eltűnnek a hölgyek toalettjéből. A régi példányok tönkremennek, megsemmisülnek, egykori használói is távoznak az élők sorából, így a XXI. századra már igen kevesen képesek megfejteni „*a hölgyek titkos nyelvét*”.

Görbe Márk
művészettörténész

Felhasznált irodalom:

A hölgyek titkára, Budapest, Méhes Vilmos, é.n.

Radisics Jenő: A legyező. In: *Művészi Ipar*. 1891., VI. évf. 1-2. sz., 13-36. o.

N.n. (Radisics Jenő): Legyező-studiumok. In: *Vasárnapi Ujság*. 1891. III. 8., XXX-VIII. évf. 10. sz., 159-160. o.

Maros Donka: Bájós semmiségek – Az Iparművészeti Múzeum legyezőgyűjteménye 1700-1920. , Budapest, Balassi Kiadó, 2000.

Legyezők. Budapest, Tandem Grafikai Stúdió Anno sorozata, é.n.

Jimena Escoto: Rococo Fans: Craft, Art, and Hidden Messages. In:

<https://www.dailyartmagazine.com/rococo-fans/>, (utolsó lehvás: 2026. I. 25.)

ÖSSZEHAJTHATÓ LEGYEZŐ

A legismertebb és leggyakoribb legyezőtípus, mely a reneszánsztól kezdve átvette az uralmat az európai legyezőművészetben és a barokk, illetve rokokó korban érte el népszerűségének csúcspontját. Legfontosabb jellemzője, hogy összehajtható, ezért könnyen tárolható. A küllőkön rögzített, az alul elhelyezkedő szegecs körül nyitható és zárható hordozóanyag behajtható, így kis helyen is elfér. A merevítést szolgáló küllők anyaga leggyakrabban fa, csont, gyöngyház vagy akár teknőspáncél. A legyezőlap készülhet papírból, pergamenből, textilből vagy akár selyemből. Lényege, az azon szereplő ábrázolás, mely kézzel festett vagy sokszorosított grafikai módszerekkel létrehozott mű. Témáját a mitológiából, bibliából vagy allegóriákból meríti, így bámulatos téma-, illetve formagazdagság jellemzi.

1. A pékség

A küllők hiánya miatt festménnyé egészítették ki a lapot a XIX. században. Papír, színes gouache festéssel. Utólagos fa keretben.
Spanyol vagy portugál, XVII. század
M.: 47 × 23,5 cm

A legyezőlapon részletgazdag életkép tárul elénk. A pékség előtt különböző csoportok láthatók: gyermekét szoptató koldusasszony, kuglizók, bábáskodók csoportja, alamizsnagyűjtők, rózsafüzérrel imádkozó pap, féllábú-félkezű férfi a főbb alakok.

2. Alvó Amor

A küllők hiánya miatt festménnyé egészítették ki a lapot
a XIX. században. Papír, színes gouache festéssel.
Itália, 1680 körül
M.: 77 × 27,5 cm

Jean Cotellet (1642-1708) barokk festő alkotásai ihlette legye-
zőlap. Kertben szórakozó nimfák elveszik az alvó Amor íját és
nyílveesszőit.

3. Rinaldo Armida varázskertjében

Ezüstpikével (apró ezüst szegek) díszített elefántcsont küllök, csontalátétes szegeccsel. Kétoldalas, angol montírozású (monté á l'anglaise) pergamenlegyező színes gouache festéssel. Itália(?), XVII. század harmadik harmada
M.: 48,5 × 27 cm

A legyező témáját Torquato Tasso A megszabadított Jeruzsálem című 1581-ben publikált barokk eposzából meríti. Rinaldo d'Este kereszties lovag kiszabadítja társait a szaracén varázsló, Armida fogságából, azonban ezután ő esik a bűbájos nő fogságába. Találkozásuk látható a legyezőn, Armida és társnői mögött a bűvös ligettel, mely megköti Rinaldót. A lovagot végül két társa, Carlo és Ubaldo találja meg, akik egy fényes pajzsot tartanak elé, amelyben meglátva saját elnőiesedett, harci díszétől megfosztott tükörképét, Rinaldo elszégyelli magát, feleszmél a bűbájból, és visszatér a kereszties sereghez. A legyező hátoldalán barokk stílusú virágornamentika látható.

4. A vadászó Diana nimfáival

A küllők hiánya miatt festménnyé egészítették ki a lapot a XIX. században. Papír, színes gouache festéssel.

Francia, 1700 körül
M.: 41 × 19,3 cm

A festménnyé kiegészített legyezőlap témáját a görög-római mitológiából meríti: Diana látható rajta kíséretével, amint megérkezik egy erdei tóhoz. Diana a termékenység, a vadászat és a Hold istennője, a vadállatok úrnője, a nők, gyermekek, születés védelmezője. A képen középen tűnik fel lóhaton ülve, fején holdsarló alakú diadémmal, vállán tegezzel és nyilakkal, melyeket a küklpszok készítettek neki. Diana szűz istennő, aki az őt kísérő nimfáktól is ezt várja el. Ők a legyezőlap többi szereplői – sólymokat tartva, kutyákat vezetve egy vadászat részesei. Vélhetőleg a kép bal oldalán lévő forrásban készülnek megmerítkezni, ugyanis –a korabeli leírások szerint– ez az egyik fő szórakozásuk.

5. Iphigenia feláldozása

Elefántcsont küllők, gyöngyház- és réz berakású teknőcpáncél záróküllőkkel, gyöngyházalátétes réz szegeccsel. Angol montírozású (monté á l'anglaise), kétoldalas pergamenlegyező színes gouache festéssel. Előlapján Iphigenia feláldozásának története, hátoldalán sötét alapon barokkos virágcsokrok a jellegzetes rózsákkal és tulipánokkal.

Angol(?), XVII. század vége

M.: 50,5 × 27 cm

A legyező témája az Euripidész drámáiból is jól ismert görög-római mitológiai történet, melyben Agamemnon király lányát, Iphigeniát feláldozzák Dianának. A trójai háborúba induló görög sereg Aulis kikötőjében vesztegel szélcsend miatt, melyet Diana bocsátott rájuk, ugyanis haragszik Agamemnonra, aki megölte az istennő szent szarvasát. Az istennő bocsánatát csak úgy nyerhetik el, ha a király feláldozza neki leányát, Iphigeneiát. Ez látható a kép középső részén: ahol a koronás, lerogyni készülő lány látható, mögötte pedig kést tartó apja tűnik fel. Balra papok és a görög sereg többi tagja, köztük valószínűleg Ulixes, Ithaka királya szerepel. Jobbról, a felhők között Diana érkezik puttó segítőivel, hogy elcserélje a leányt – megmentve így életét – egy feláldozandó szarvasünőre.

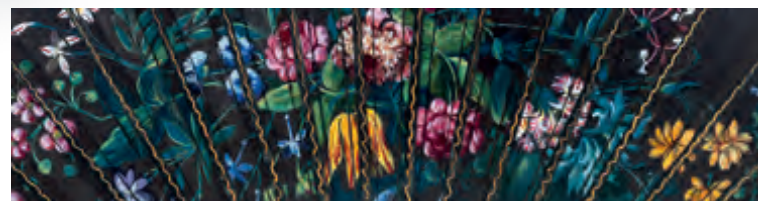

6. Aratóünnep

Faragott elefántcsont küllők, záróküllők domború kialakításúak, gyöngyházalátétes rézszegeccsel. Angol montírozású (monté á l'anglaise) pergamenlegyező, színes gouache festéssel. Előlapján romantikus tájban, középen Fortuna istennő alakja bőségszarujával, a jólét, a termékenység és a szerencse jelképével, körülötte zenélő, táncoló leányok és puttók. Hátoldalán sötét alapon színes, barokkos virágcsokor.

Francia(?), XVII. század vége

M.: 52,5 × 27,5 cm

7. Koncert a szabadban

Faragott elefántcsont küllők, zárórészén gyöngyház rátéttel, valamint gyöngyház alátétes szegeccsel. Angol montírozású (monté á l'anglaise) kétoldalas pergamenlegyező színes gouache festéssel. Előlapján antikizáló jelenet: nők és férfiak csoportjai ókori görög hangszerekkel. Háttoldalán sötét alapon színes, barokkos elszórt virágok.

Angol(?), XVII. század vége - XVIII. század eleje
M.: 49 × 28 cm

8. A menyegző

A küllők hiánya miatt festménnyé egészítették ki a lapot a XIX. században. Papír, színes gouache festéssel.
Európa, 1700 körül
M.: 46 × 23,5 cm

A fiatal pár középen ül egy asztalnál. Jobbról az ajándékokat és az étkezéshez szükséges tárgyakat viszik a párnak. Mögöttük az örömszülők, balra a muzsikuskok foglalnak helyet.

9. Aeneas átveszi fegyvereit az olympusi istenektől

Plasztikusan faragott és áttört elefántcsont
küllők, kék üveglapokkal díszített rézszegecs-
cel. Angol montírozású (monté á l'anglaise)
kétoldalas pergamenlegyező, színes gouache
festéssel.

Angol vagy holland, 1730-1740 körül
M.: 50 × 28 cm

A legyező témáját Vergilius Aeneisének VIII. énekéből meríti: a görög-római mitológiából ismert hős megkapja Vulcanus, a kovácsisten által készített fegyvereit. Aeneas, a római kultúra megalapítója, a trójai királyi család rokona. Apja Ankhises, a dardanusok királya, anyja pedig Venus, a szépség és szerelem istennője, aki pártfogolja fiát, és fegyvereket kér számára férjétől, Vulcanustól. A képen balra látható a meztelen Venus kocsija mellett, mögötte Cupido, előtte Aeneas, aki féltérde ereszkedve ad hálát az olymposiaknak az ábrázolás központjában látható fegyverekért. Venus felett Hercules, Minerva és a három grácia, középen Mars, Jupiter sasával és nejevel Junóval, a jobb oldalon pedig Neptunus, Diana, valamint Bacchus és Ariadne látható - jóindulattal figyelvén Aeneast.

10. Mercurius és Argos

Gazdagon faragott, áttört elefántcsontküllők, zárórészein gyöngyház rátéttel és gyöngyház alátétes részszegeccsel. Kétoldalas pergamenlegyező, színes gouache festéssel.

Belga, 1730-40 körül
M.: 47 × 27,5 cm

A legyező Ovidius Átváltozások című művében is szereplő görög-római mitológiából ismert történetet ábrázolja – Mercuriusnak, az istenek hírnökének és a százszemű óriásnak, Argosnak az esetét. Jupiter szeretőjévé teszi Iót, Juno papnőjét, akit aztán az istenek urának felesége féltékenységből tehénné változtat, és egy Argos nevű – az eredeti történet szerint százszemű – óriás őrizetére bíz. A képen balra látható az alvó Argos meztelen öregember képében. A tőle jobbra lévő pásztornak öltözött Mercurius – Jupiter kérésére – altatta el a lábánál heverő furulya segítségével. Az istenek követe már éppen kardját markolja, hogy megölje az óriást, így megszabadítván Iót. Az alakok pozíciója, ruhája Jacob Jordaens 1620 körül készült, azonos témájú festményét idézik.

11.
Az élvhajász
király

Plasztikusan faragott elefántcsont küllők, gyöngyházalátétes záróküllőkkel és gyöngyházalátétes réz szegeccsel. A küllők közepén táncospár, jobbra poharat és borosflaskát tartó férfi alakja, balra hangszeren játszó férfi kutyával. Kétoldalas, angol montírozású (monté á l'anglaise) pergamenlegyező színes gouache festéssel.

Angol(?), 1730-40 körül

M.: 48,5 × 26 cm

A legyezőlapon idillikus, antikizáló tájkép látható, távolban város látképével. A lap középpontjában két félmeztelen nőt átkaroló király. Körülöttük fiatal lányok, akik beszélgetnek és nézik őket. Kétoldalt zenélő hölgyek.

12. Menekülés Egyiptomból

Faragott, áttört elefántcsont küllők, réz rögzítőszegeccsel.
Angol montírozású (monté á l'anglaise) pergamenlegyező
színes gouache festéssel.
Francia(?), 1730-40 körül
M.: 49 × 28,5 cm

A legyező témáját a Biblia írja le Mózes 2. (a Kivonulás) könyvében. A képen középen az látható, hogy az Egyiptomból menekülő zsidók megsegítésére az Uristen kettéválasztja a Vörös-tengert, melynek vize, mint „kőfal” áll kétoldalt. Az ábrá-

zoláson a zsidók már nem láthatók, csak az üldözésükre indult egyiptomiak – a fáraó serege tevékkel, szekerekkel és számtalan harccsal, akiknek lándzsái, mint erdő meredeznek a kép középső részén. Bal oldalt bizonytalan perspektívával ábrázolt épületeket láthatunk. Az előtérben és középen számos sisak tűnik fel – jelezvén a fáraó csapatainak nagyságát. Jobb szélén lovon ülő alakok csoportja került megfestésre – vélhetően a katonák vezetői.

**13.
Erminia a
pásztorok között**

Elefántcsont küllök, záróküllőkön ezüstpiké- és gyöngyház be-
rakással, alsó végén gyöngyház rátéttel, gyöngyházalátétes
részszegeccsel. Angol montírozású (monté á l'anglaise) perga-
menlegyező színes gouache festéssel.

Angol, 1730-40 körül

M.: 49 × 26 cm

A legyező témáját Torquato Tasso A megszabadított Jeruzsá-
lem című 1581-ben publikált barokk eposzából meríti. A képen
középen sisakban, lándzsával a kezében lóval látható a
jelenet főszereplője Erminia, muzulmán hercegnő, Antiochia ki-
rálynak leánya. A keresztény táborban él túszként és szerelmes
a legnemesebb lovagba, Tankrédba, aki azonban mást tűntet ki
figyelmével. A féltékeny Erminia ezért megszökik, és pásztorok
közt talál menedéket. Ők a legyező többi szereplői – egyikük a
lánnyal beszélget, néhányan pedig figyelik őket. Az előtérben
birkák legelnek, a háttérben idilli táj és egy kőhíd tűnik elénk.

**14.
Romulus
és Remus**

Gazdagon faragott, áttört, gouache-sal festett és aranyozott elefántcsontküllők, fém foglalatú briliáns utánzó üvegstrassz szegeccsel. A váz közepén arany kartusban sason lovagló Amor. Kétoldalas, angol montírozású (monté á l'anglaise) pergamenlegező színes gouache festéssel. Itália, 1750 körül
M.: 52,5 × 27,5 cm

A legező Carlo Maratta (1625-1713) itáliai festő képe alapján készült. Romulus és Remus Mars hadisten és Rhea Silvia Vesta papnő ikerfiai voltak. Amulius király parancsára a Tiberis folyóba dobták őket, de egy nőstényfarkas rájuk talált, és saját tejével szoptatta őket a Lupercal-barlangban. Később egy Faustulus nevű pásztor nevelte fel őket. Felnőve elhatározták, hogy várost alapítanak azon a helyen, ahol megmenekültek. A monda szerint i. e. 753. április 21-én rakták le az alapokat. A két testvér összeveszett azon, hogy Palatinus vagy Aventinus dombján épüljön fel a város, és ki legyen az uralkodó. Vita közben Romulus megölte Remust, miután az gúnyosan átugrta a készülő városfalakat. Róma városa Romulusról kapta a nevét, aki első királya lett, és megszervezte a szenátust és a hadsereget. A legező hátoldalon kinaizáló (chinoiserie) jelenet.

**15.
Bacchus
és Ariadné**

Elefántcsonküllők gyöngyalátétes és plasztikusan megmunkált záróküllőkkel, aranyozott réz rögzítőszegeccsel. Angol montírozású (monté á l'anglaise) pergamenlegyező színes gouache festéssel.

Francia, 1740-50 körül
M.: 52 × 27 cm

A legyező témája a barokk operairodalom egyik legkedveltebb görög-római mitológiai története, mely Bacchusnak, a bor és mámor istenének és Ariadnénak, a krétai királylánynak szerelme. Theseus királyfi Naxos szigetén hagyja az őt Kréta szigetén megsegítő Ariadnét, akire aztán rátalál Bacchus, és feleségül veszi. A kép közepén a –kezében jelképét, a thürszoszt tartó– boristen és párja látható egy párducok által vontatott szekéren. Körülöttük Bacchus állandó kísérői –a kecskelábú faunok, állatbőrt viselő szatírok, csörgődobot rázó bacchánsnők– láthatók. Jobbra hátul az isten nevelőjét, a mindig ittas Silenost cipelik segítői, a háttérben pedig felsejlik Naxos szigetének partja és az Égei-tenger.

16.
Diana és Orion

Áttört, részben aranyfestett elefántcsont küllők, a záróküllőkön plasztikus és figurális faragással, fém foglalatú csiszolt gyémántot utánozó üvegstrassz díszítésű rögzítőszegeccsel. Kétoldalas, angol montírozású (monté á l'anglaise) pergamenlegyező színes gouache festéssel.

Francia vagy angol, 1750 körül
M.: 57,5 × 30 cm

A kép közepén Diana, a vadászat istennője, a leterített állatokkal. Mellette kutya fejét simogató Orion alakja. Körülöttük nimfák, az egyik nimfa kürtöt fúj, a másik nimfa kezében pórázon kutya. Hátdoldalon tájkép, aminek a közepén egy sziklán ülő férfi fúvóhangszeren játszik.

17. Jupiter és Callisto

Faragott, áttört, aranyozott és színesen festett elefántcsontküllők, részben gyöngyház intarziával, fém foglalatú csiszolt gyémántot utánzó üvegstrassz rögzítőszegeccsel. Angol montírozású (monté á l'anglaise) pergamenlegyező gouache festéssel. Európa, 1760 körül
M.: 53 × 28,5 cm

A legyező témája feltehetően Ovidius Átváltozások című művéből is ismert görög-római mitológiai történet, melyben Jupiter Diana alakjában elcsábítja Callisto nimfát. A kép közepén, fején holdsarló alakú diadémmal Dianát, a hold és vadászat szűz istennőjét ismerhetjük fel. Körülötte nimfák láthatók, akik szandálját, fűzőjét oldják meg, lepellel takarják, vagyis a csábítás megannyi jelképe szerepel az ábrázoláson. Ezért feltételezhető, hogy itt valójában az istenek ura, a kéjvágyó Jupiter jelenik meg Diana alakjában, hogy megerőszkolhassa annak egyik leghűségesebb kísérőjét, Callistót, aki vélhetőleg az a nőalak, akit éppen szorosan magához ölel. A jelenet háttéréül díszes barokk kert szolgál.

18. Hódolat Diana előtt

A legyező ábrázolásának központjában Diana, a hold és a vadászat istennőjének alakja látható. A kíséretébe tartozó nimfák gyümölcsöket, szalonkát és nyulakat ajándékoznak neki. A nyúl-éjszakai állat lévén- ősidők óta a holdhoz kötődik. Idősebb Plinius szerint a nyúlhús fogyasztása termékennyé teszi a meddő asszonyokat, Apollóniosz pedig azt ajánlotta, hogy a könnyebb szülés érdekében a vajú nő fekhelyét nyulakkal kell megkerülni. A középkorban a nő lábánál ábrázolt döglött nyúl a testiség legyőzését kívánja szimbolizálni, ami szintén kapcsolható a szűz Diana alakjához. A bal oldalon lándzsával ábrázolt nőalak feltehetően a női erény és bátorság megtestesítője.

Faragott, áttört, aranyozott és színesen festett elefántcsontküllők, csiszolt rubint utánzó üvegkő rögzítőszegeccsel. Angol montírozású (monté á l'anglaise) papírlегyező gouache festéssel.
Európa, XVIII. század közepe
M.: 52 × 28 cm

19.
Venus Vulcanus
műhelyében

Faragott, áttört, aranyozott és színesen festett elefántcsontküllők. Záróküllőkön vésett gyöngyház rátét, csiszolt zöld üvegköves rögzítőszegeccsel. Angol montírozású (monté á l'anglaise) kétoldalas pergamenlegező gouache festéssel.

Európa, XVIII. század közepe
M.: 52 × 28 cm

A legyező témáját Vergilius Aeneisének VIII. énekéből meríti: a görög-római mitológiából ismert hősnek, Aeneasnak Vulcanus kovácsisten műhelyében készítene fegyvereket. A képen balra látható, amint Venus kíséretével alászáll galambok által vontatott kocsiján –ölében Cupidoval, a szerelem istenével– férjének, Vulcanusnak a kovácsműhelyébe, mely a hagyományok szerint az Etna vulkánban működött. Itt szorgoskodnak az isten segédei a küklopszok, akik a jelenet háttérében láthatók. Előttük –sántasága miatt torzan– ül Vulcanus, aki nejének mutatja a már kész fegyvereket, melyeket egyik segédje már szállít is ki a barlangból. Kétoldalt a széleken a Venust kísérő puttók játszadoznak nyilaikkal.

20. Paris ítélete

A legyező témája a görög-római mitológia egyik legismertebb története: Paris trójai királyfi Ida hegyén eldönti, hogy melyik olympusi istennőnek jár „a legszebbnek” feliratot viselő aranyalma, melyet Discordia, a viszály istennője gurított be a halhatatlanok lakomájára. A kép közepén látható a féltérdre ereszkedő Paris, akit azért választottak a halhatatlanok döntőbírájukul, mert ő a világ legszebb férfinja. A kezében lévő aranyalmát Venusnak nyújtja, aki döntéséért cserébe a „világ legszebb nőjét” ígéri neki. Tőlük jobbra az istenek királynője, Juno látható pávák által vontatott kocsiján, alatta Minerva, amint –ironikus módon– a versengés kedvéért épp leveti ruháját és fegyvereit. Paristól balra a szemlélődő Mercurius, pásztoristen látható néhány birka társaságában.

Faragott, áttört elefántcsont küllök arany- és ezüstművel díszítéssel, fém foglalatú, briliáns utánozó üvegstrassz szegeccsel. Kétoldalas, angol montírozású (monté á l'anglaise) pergamenlegyező színes gouache festéssel.
Európa, 1760 körül
M.: 50 × 27,5 cm

21. Proserpina elrablása

Faragott, áttört elefántcsontküllők, gyöngyház-
alátétes üvegstrassz rögzítőszegeccsel. Angol
montírozású (monté á l'anglaise) pergamenle-
gyező színes gouache festéssel.
Itália, 1750 körül
M.: 53,5 × 28,5 cm

A legyező témája Ovidius Átváltozások című művéből is ismert görög-római mitológiai történet, melyben Pluto, az alvilág és holtak istene elrabolja unokahúgát, Proserpinát, hogy feleségül vegye. A kép jobb oldalán Proserpina társnői láthatók, akikkel elrablása előtt együtt szedett virágot a réten. Középen Pluto ragadja meg a leányt, és díszes kocsijába emeli, melyet négy tüzes paripája húz. Felettük puttók tartják a magasba az alvilág istenének kétágú jogarát, a bidentiumot, egy sötét füsttel égő fáklyát és virággirlandokat. A kép bal oldalán az ábrázolás háttérében lévő folyam istene látható, báránnyal játszadozó puttók társaságában.

**22.
Alceste
visszatérése
a halálból**

Faragott, vésett és áttört, aranyfóliával díszített elefántcsontküllők, üvegstrasszal ékített rögzítőszegeccsel. Kétoldalas papírlapozó színes gouache festéssel és aranyozással.
Francia, 1750-60 körül
M.: 49,5 × 27 cm

A legyező témáját Euripidész Alceste című ie. 438 körül írt drámájából meríti. Admetos, a thesszáliai Pherai királya - Apollo kedveltje, így amikor eljön halálának órája, az isten megengedi neki, hogy tovább éljen, ha valaki érte feláldozza saját magát. Erre a király felesége, Alceste hajlandó, de az ő halála szomorúságba dönti az uralkodót. A képen az a jelenet látható, amint az király barátja, Hercules -aki a kezében lévő bunkóról ismerhető fel- visszahozza az alvilágból Alcestist és férje elé vezeti. Admetos, aki az ábrázolás bal oldalán tűnik fel trónjáról felemelkedve - felfedi a fátylat szeretett feleségéről. Tőlük jobbra és balra udvari emberek láthatók oszlopokkal szegélyezett építészeti háttér előtt.

23. Lelepleződés

Gazdagon faragott, kinaizáló jelenetes, áttört elefántcsont küllök színes gouache festéssel és aranyozással, briliánszt utánozó üvegstrassz szegeccsel, sárgaréz akasztóval. Kétoldalas pergamenlegyező színes gouache festéssel.

Francia(?), 1750-60 körül

M.: 50 × 28 cm

A legyező témáját – Achilles Lycomedes király lányai között – a trójai háború mondaköréből meríti. Ugyanis Thetis folyamistennő a fiát, Achillest úgy kívánja megóvni egy jóslat által jelzett biztos haláltól, hogy elrejtí Skyros szigetének királya, Lycomedes udvarában. A hős női ruhában – az uralkodó leányai között – rejtőzködik, egészen addig, amíg Ulixes cseles módon színvallásra nem bírja őt. A képen látható, amint egy tevéről értékes tárgyak sokaságát pakolják le a szolgák, és amíg a nők az ékszereket csodálják, addig Achilles – egyes mítoszvariánsok szerint egy színlelt harci riadó miatt – kardot és pajzsot ragad magához. Így lelepleződik és elviszik a trójai harctérre, ahol valóban életét veszíti.

24. A folyónál

Gazdagon faragott, áttört elefántcsont küllők, gyöngyházalátétes szegeccsel. Angol montírozású (monté á l'anglaise) kétoldalas pergamenlegező színes gouache festéssel. A legyezőlap szélére feltehetően utólag, domború arany papírdíszet ragasztottak. Angol(?), 1750-60 körül
M.: 46,5 × 26 cm

A legyező előlapján, középen antiki-
záló sziklás tájban ifjú vándor alakja
(Hermész?), aki üdvözlí a fürdéshez
készülődő lányokat.

25. Pallas Athéné védelme

Faragott, áttört és aranyozott elefántcsontküllők színes festéssel, fém foglalatú üvegstrassz rögzítőszeggeccsel. A küllők közepén kutyák mellett ülő puttó, baloldalt hangszercsoport, jobboldalt virággirlanddal keretezett méh található. Angol montírozású (monté á l'anglaise) kétoldalas pergamenlegező színes gouache festéssel.

Angol(?), 1750-60 körül

M.: 47 × 27 cm

A levegőn látható festmény egy allegorikus jelenet: a férfiak csábítása (ékszerek) ellen megvéd a női bölcsesség és erő, amit Pallas Athéné szimbolizál. Az előlapon turbános férfi alakja, aki ékszereket és selymeket kínál a hölgyeknek. Pallas Athéné alakja útját állja kivont pajzzsal és dárdával. Távolabb fiatal leányok sóvárogva figyelik a fák mögül az eseményeket. A tájkép háttérében egy nő szökőkútból vizet merít, amit átnyújt a szomjazó férfiak.

26.
A vízből
kimentett

Küllők nélküli pergamenlegyező
színes gouache festéssel.
Európa, 1750 körül
M.: 39 × 13 cm

A legyező témáját: Mózes megtalálását a Biblia Mózes 2. (a Kivonulás) könyvében írja le. A képen közepén látható a fáraó turbános leánya, akinek szolgái megtalálják a csecsemő Mózes a Nílus partján abban a gyékénykosárban, mely az ábrázoláson jobb oldalon látható. A fáraó leánya mögött egy núbiai szerezcsen látható, előtte a két szolgálólány –egyikük Raffaello Madonnáit idéző pózban– tartja a kis Mózes. A héber etimológia szerint a Mózes név jelentése „vízből kimentett”. A baloldalon lévő fára függesztve egy legendás egyiptomi hangszer, a szisztrum fedezhető fel. A legyező két oldalán rokokó kartusok, rácsminta, valamint virágok láthatóak.

**27.
József
és testvérei**

Küllők nélküli papírlapra színes gouache festéssel, díszes, faragott és aranyozott keretbe foglalva.

Francia(?), 1750-60 körül
M.: 54 × 18,5 cm

A legyező témáját a Bibliából, Mózes 1. (a Teremtés) könyvéből meríti. Nagy éhínség tör ki Kánaánban, így József testvérei Egyiptomba kényszerülnek menni, hogy gabonát kérjenek. Itt –korábban rabszolgának eladott testvérük– József magas udvari tisztséget ért el, így segíteni tud rokonainak, akik nem ismerik fel. Azonban a legfiatalabb fivér, Benjámín zsákjába elrejtí ezüstpoharát – ennek megtalálása látható a kép középső részén. Ezzel teszi József próbára testvéreit, akik kiállják azt, ugyanis, a zsáktól balra ábrázolt kék ruhájú Júda, felszólal a mellette lévő piros tunikás Benjáminért – mondván inkább őt tartásák fogságban testvére helyett. Így valósul meg a Biblia legszebb megbocsátás története.

28. Rebeka és Eliézer a kútnál

Faragott, áttört elefántcsontküllők, gyöngyház-alátétes üvegstrassz rögzítőszegeccsel. Angol montírozású (monté á l'anglaise) pergamenle-gyező színes gouache festéssel.

Angol, 1750-60 körül
M.: 52,5 × 28,5 cm

A legyező témáját a Bibliából, Mózes 1. (a Teremtés) könyvéből meríti. Ábrahám elküldi hű szolgáját, Eliézert, hogy fiának Izsáknak megfelelő feleséget találjon. A képen balra található Eliézer, amint egy Hárán városa mellett lévő kútnál megtalálja az ideális menyasszonyt, Rebekát, aki az ábrázoláson jobbra látható. A leány, nemcsak a szolgát kínálja meg vízzel –erre utal a középen látható edény– hanem a bal oldalt ábrázolt tevéknek is meríti. Eliézer ékszereket nyújt át a leánynak, hogy a frigyre rávegye, amire az hajlandóságot is mutat. Rebeka –cselekedetei okán– a kedvesség, nagylelkűség, erkölcsösség és jó házasság szimbóluma. A legyező szélein virág- és gyümölcsmotívumok tűnnek fel.

29. Készülődés a csatába

Faragott, rendkívül finoman áttört, aranyfóliával díszített elefántcsont küllők, réz foglalatú kék üveggöves rögzítőszegescsel. Angol montírozású (monté á l'anglaise) pergamenlegyező színes gouache festéssel.

Itália(?), 1750 körül

M.: 52 × 27 cm

Sokalakos, különféle jelenetekkel tarkított legyezőlap. A középső részén lovaskatonák, mögöttük felmálházott lovak. Jobboldalon két asszony ruhát mos. Baloldalon családjától elbúcsúzós férfi, gyereket szoptató anya, térdelő katona. Távolban két szerzetes.

30.
Háremzenekar

Faragott, színesen festett elefántcsont küllők csontalátétes rögzítőszegeccsel. Tüllre erősített papíregyező színes gouache festéssel és aranyozással.

Francia, 1740-50 körül

M.: 53 × 29 cm

A legyező ábrázolásán turbános női zenészek muzsikálnak. A zenekar jobb és baloldalán színpompás papagájok. Legyezőlap felső részén, közel-keleti öltözetben (török) emberek és madarak csoportja. A küllőkön nők előtt, térdeplő, kezét összekulcsoló férfi, balra hárfán játszó alak.

31. Scipio nagylelkűsége

Áttört, finoman megmunkált, plasztikus elefántesont küllők, briliáns utánzó üvegstrassz rögzítőszegeccsel. Kétoldalas papírlapgyező színes gouache festéssel. Előlapján Scipio Africanus hadvezér híres ókori római történet meséli el a fegyverről és erélyességről. Hátoldalán kartusokban kinaizáló életképek között bukolikus jelenet.

Angol, 1750-60 körül

M.: 50 × 26 cm

A legyező témája a reneszánsz és barokk idején népszerű történet – Publius Cornelius Scipio Africanus római politikus és hadvezér nagylelkű tette. Az államférfi ie. 209-ben a II. pun háború során fogságba ejtett egy gyönyörű leányt. Ő azonban nem használta ki a helyzetet, hanem amikor megtudta, hogy a fiatal nő a hispániai fejedelem, Allicius menyasszonya sértetlenül elengedte és még hozományt is biztosított számára. Ez az önzetlenséget és morális feddhetetlenséget jelző cselekedet került megörökítésre az ábrázoláson, melynek közepén a hadvezér kezét csókoló hálás leány szerepel. Tőlük jobbra a hozományt készítik elő római férfiak, körülöttük Scipio kísérete és katonái helyezkednek el.

32. A kézcsók

Faragott, áttört elefántcsont küllők, záróküllőkön gyöngyház rátéttel, valamint gyöngyházalátétes rézszegeccsel. Pergamentlegyező színes gouache festéssel.
Itáliai vagy holland, 1740-50 körül
M.: 48 × 27,5 cm

Fa alatt ülő fiatal hölgynek kezét csókol egy ifjú. Mellettük hárman is figyelik az eseményt, háttérben évődő párral.

33. Kasztanyetta

Faragott elefántcsont küllők, záróküllőin plasztikusan faragott női- és férfialakokkal, végein gyöngyház rátétekkel, valamint gyöngyházalátétes szegeccsel. Angol montírozású (monté á l'anglaise) pergamenlegyező színes gouache festéssel. Spanyol vagy holland(?), 1750 körül
M.: 51 × 27,5 cm

Fiatal nő és a szolgálója nézi és hallgatja a táncoló, kasztanyetázó férfit.

34. Szolgállak

Gazdagon, plasztikusan faragott, áttört elefántcsont küllök, ICK DIEN, azaz „szolgállak” felirattal, záróküllők végén gyöngyház rátéttel, gyöngyházalátétes szegeccsel. Angol montírozású (monté á l’anglaise) pergamenlegyező színes gouache festéssel. Holland, 1740-50 körül
M.: 50 × 28 cm

A legyezőlapon pásztori életkép látható (bukolikus jelenet). Sziklán pihenő kalapos férfi és guzsalyt tartó fiatal nő, birkákkal. Mellettük elsétáló, rájuk néző fiatalember kosárral.

35. Déli pihenő

Plasztikusan faragott, áttört elefántcsontküllők, záróküllőkön gyöngyház alátéttel és kék üvegköves rögzítőszegeccsel. Angol montírozású (monté á l'anglaise) pergamenlegyező gouache festéssel.

Észak-Európa, 1740-50 körül
M.: 49 × 28 cm

Paraszti életkép. Ház előtt üldögélő, beszélgető pár. A férfi kezében lehelyezett vasvilla, a nő fonalat csévéli. Az ablakból egy fiatal lány nézi őket. A ház mellett ekéből kifogott lovak, egyiken férfi üldögél.

36. Szerelmespárok

Gazdagon faragott, áttört elefántcsont küllök arany- és ezüstfólia díszítményekkel, briliánst utánozó üvegstrassz szegeccsel. Angol montírozású (monté á l'anglaise) pergamenlegyező színes gouache festéssel.

Angol(?), 1750 körül

M.: 51 × 29 cm

Kastélykertben évődő szerelmespárok amorettókkal.

37. A randevú

Plasztikusan faragott, áttört, aranyozott elefántcsontküllők, színesen festett kínaizáló jelenetekkel. Gyöngyházalátétes réz rögzítőszegeccsel. Angol montírozású (monté à l'anglaise) pergamenlegyező gouache festéssel.
Angol, XVIII. század közepe
M.: 52 × 28 cm

Pásztor és pásztorlány találkozása. Körülöttük idilli táj, pásztorgyerek, kutya, birka. Balra, távolabb, kőhídon lovagló férfi. Jobbra egy horgász.

38. Gyümölcskínálók

Faragott és áttört gyöngyház küllők aranyfóliás díszítéssel, fém foglalatú briliáns alakú üvegstrasszos szegecessel. Kétoldalas papírlapozó, színes gouache festéssel.

Francia, 1750-60 körül

M.: 48 × 27 cm

Előlapján nemesi család vidéki kirándulása idilli tájban, baloldalon gyümölcsöt ajándékozó pár kisgyerekekkel, valamint a folyóban egy pecázó kisfiú látható. Jobb oldalon zenélő társaság. A hátoldalon virágdíszes szegély között tájkép embercsoportokkal.

39. Szeretők

Gazdagon faragott, aranyozott és gouache festésű elefántcsont küllők, gyöngyházalátétes rézszegeccsel. Kétoldalas papírlegyező színes gouache festéssel.

Francia, 1750 körül
M.: 45 × 26,5 cm

Három virággirlanddal osztott legyezőlap, középső kartusban antikizáló romkertben két szerelmespár, jobb oldalt sátor alatt áruját kínáló pár, valamint körtáncot járó társaság, bal oldali kartusban fiatal leány, tálcáján osztrigákkal(?). Hátoldalon vidéki tájban, kutyával játszó fiatal lány.

40. A fonalgombolyító

Faragott és festett elefántcsont küllők, csiszolt rubint utánzó piros üvegköves rögzítőszegeccsel. Kétoldalas papírlégező színes gouache festéssel.
Európa, 1750-60 körül
M.: 45 × 26 cm

Két kartusra osztott legyezőlap, bal oldali mezőben fonalat gombolyító fiatal leányt figyeli egy fiatal férfi, vállán merítőhálóval. Jobb oldali kartusban hazatérő fiatal pár, mögöttük jelentése lehet ülő nőalaknak.

41.
Válassz engem!

Faragott, áttört és aranyfóliával díszített elefántcsont küllők, csontalátétes rögzítőszegeccsel. Kétoldalas gouache festésű papírlegező.
Francia(?), holland(?), 1750-60 körül
M.: 53 × 28 cm

A legező előlapján vidám nemesi társaság látható idilli tájban, jobb oldalt egymás tekintetét kereső fiatal nő és férfi, baloldalon két nőalak beszélget, távolban csónakázók.

42. Találkozás

Faragott, áttört arany- és ezüsthóliával díszített teknőcpáncél küllők, réz rögzítőszegeccsel. Kétoldalas gouache festésű papírlapozó. Európa, XVIII. század közepe
M.: 52 × 27 cm

A lapozólap fő központi kartusában, idilli bukolikus jelenet. Vidéki tájban birkákat terelő pásztor találkozik a pihenő pásztorlánnyal, akinek lábai előtt puffók gyermek (puttó?) hever. Jobbról és balról két, kék monokróm jelenet: szamarat terelő pásztor, valamint a hazatérő nő kutyával. A lapozó zárókartusaiban piros szalagos pásztorbotot tartó leány, valamint jobboldalon, dudán muzsikáló pásztorfiú. A maradék két ovális medalionban virágcsokrok. A hátoldalon körm előtt medencéből tehenét itatja a pásztor.

43.
Portrélegyező

Csiszolt, áttört és vésett gyöngyházküllők arany- és ezüsthólia díszítéssel, briliánst utánozó üvegstrassz rögzítőszegeccsel. Előlapja papír-, hátlapja vékony pergamenlegyező színes gouache festéssel.
Francia, 1760-70 körül
M.: 50 × 27 cm

Előlapján virággirlandos-szalagos díszítmények között kartusok. Középsőben feltehetően Flora istennő alakja, két oldalán nemesi pár portréi, valamint jobb és bal oldalon az egyszerű, vidéki életet ábrázoló jelenetek.

44.
Vidéki mulatság

Áttört, faragott, aranyfóliával díszített gyöngyház küllők üvegstrassz rögzítőszegeccsel. Kétoldalas papírlapozó színes gouache festéssel.
Francia, 1750-60 körül
M.: 51 × 27 cm

Fiatal lányok és férfiak, mellettük hangszerek, kották, láthatóan készülődnek a muzsikáláshoz. Jobbra, kicsit hátrébb jókedvű társaság, egy férfi borospohárral a kezében, mintha várnának a muzsika elkezdésére. A legyező jobb és baloldalán hangszer-csoportok.

45. Vidámság

Plasztikusan faragott és áttört elefántcsont küllők, gyöngyházalátétes rézszegeccsel. Kétoldalas papírlapozó színes gouache festéssel.

Angol(?), XVIII. század közepe

M.: 51 × 27 cm

Vidáman táncoló fiatal nő, balján fúvóshangszereken játszó pásztorbotos fiú, jobbán lanton játszó férfi, mellette, kezében kottát tartó, éneklő lány, kezében rózsaszín szalagos pásztorbottal. Hátoldalon fa alatt ülő, lanton muzsikáló lány.

46.
Csak ennyi!?

Faragott, áttört, aranyozott és színesen festett elefántcsontkül-
lők, csont alátétes rögzítőszegeccsel. Kétoldalas papírlapozó
gouache festéssel.
Francia, 1750-60 körül
M.: 48 × 26 cm

Hét aranyozott kartusban különböző életképek, amelyeket
arany trompe-l'oeil csipkeszalag fűz össze. Középen vidéki
kocsmaudvar, a kocsmárosné által kimért bort keveselli a ven-
dég. A balra ülő férfialak levelet olvas. Ezt követi egy birkákat
terelő, rózsaszín monokróm kép, valamint a másik oldalán kék
monokróm kép, libikókázó gyerekekkel. A két szélső kartusban
kínázáló jelenet.

**47.
Galambok
a kalapban**

Faragott, áttört elefántcsontküllők ezüst- és aranyfóliával díszítve, záróküllőkön apró színesen festett virágokkal, üvegstrasszal díszített rögzítőszegeccsel. Kétoldalas papírlapozó színes gouache festéssel.

Francia, 1770 körül

M.: 51 × 27 cm

Előlapon idilli tájban elhelyezett jelenetek láthatók. A kép közepén szerelmespár, fiatalember ajándékként felajánlja a kalapjában tartott galambokat. Baloldalon horgászó gyerek, jobb oldalon fiatal lány alakja, mellette kosárban virágok és kék szalagos pásztorbot, kezével az előtte lévő kutyafelé nyúl. Kicsit távolabb fiatal nő, kötényébe búzakalászokat szed. Háttoldalon tájkép.

48.
Madártoll
imitáció

Faragott, részletgazdagon áttört elefántcsont küllők, fém foglalatú csiszolt üvegkőves rögzítőszegeccsel. Váz közepén zenélő társaság. Egyoldalas, madártollakat utánozó színes gouache festésű selyemlemez, aranyflitteres hímzéssel.
Francia, 1770 körül
M.: 47,5 × 25 cm

49.
Az üzenet

Küllők nélküli csipkeszerűen áttört (découpé) papír legyezőlapon,
színes gouache festéssel.
Osztrák, 1770 körül
M.: 51,5 × 17 cm

Antik, romos tájban játszódó többalakos jelenet. Középen egy
fiatalembert kétoldaltól közre vevő asszonyok. Baloldalon ró-
zsalugasban álló férfialak, alatta anyját átölelő férfi. Jobb ol-
dalon kalapos nőalak, alatta levelet tartó nő kérdő tekintetű
férfiakkal.

50.
A nápolyi öböl

Faragott, áttört és festett elefántcsont küllők, briliánszt utánzó üvegkő díszítésű rögzítőszegeccsel. A küllők közepén egy, a férfi kezét elhárító nő látható. Kétoldalas nagyon finom pergamenlegező, színes gouache festéssel.
Itália, 1780-90 körül
M.: 40,5 × 21 cm

A háromrésze osztott leggezőlap közepén a nápolyi öböl látszik, öböl partján elterülő épületekkel. Az öböl vízében vitorlás-hajók és csónakázók. Távolban a Vezúv képe. A másik két ovális részben tájképek. A leggező az ún. „Grand Tour” sorozatok egyik darabja. Különböző híres épületek és egyéb látnivalók szerepeltek az ilyen leggezőkön. Itália ezzel a sorozattal népszerűsítette az országot a turistáknak.

51. Kit válasszak?

Csiszolt gyümölcsfa küllők, záróküllőkön felül vékony elefántcsont intarzia keret, alul elefántcsont rátéttel, a küllőket csonttalátétes rézszegecs rögzíti. Kétoldalas papírlageyzőn színezett rézkarccal.

Európa, 1780 körül
M.: 51 × 27,5 cm

Három különböző jelenetre tagolt legyező. A legyezőlap közepén helyet foglaló hölgynek egy török férfi udvarol, amit nem néz jószemmel a bal oldali úr, sőt a távozás irányába mutat. Baloldali részen, fiatal lány készül a szerelem oltárán áldozni. Jobboldalon, padon várakozó fiatalember. A legyezőlapon aranygirland fut körbe, többi részén virágfüzérek és gyümölcskelyhek láthatók.

52. A szerelem oltára

Gardagon faragott, áttört és aranyozott elefántcsont küllők, üvegstrasszal díszített fém foglalatú szegeccsel. Angol montírozású (monté á l'anglaise) pergamenlegyező színes gouache festéssel.

Angol(?), 1760-70 körül
M.: 50 × 28,5 cm

Fiatal pár megy a szerelem oltárához. A tüzet a jobb oldalon álló, égő fáklyát tartó angyal gyújtotta be. A fiatal lány ruhájának uszályát puttó viszi. Az oltár felett két puttó repked. A hátoldalon tájkép, ülő fiatal lánnyal.

53. A szerelem oltára

Faragott, áttört aranyozással gazdagon díszített elefántcsont küllők, briliánszt utánozó üvegstrassz díszítésű, fém foglalatú szegeccsel. Kétoldalas pergamenlegező színes gouache festéssel. Angol(?), 1760-70 körül
M.: 50 × 28,5 cm

Fiatal pár megy a szerelem oltárához. A tüzet a baloldalon álló, égő fáklyát tartó angyal gyújtotta be. A pár mögött az íját tartó Amor, a szerelem istene látható, mellettük földön térdelő, virágot szedő puttó. A hátoldalon kezében virágot tartó lány látható.

54. A szerelem oltára

Faragott, áttört, ezüst- és aranyfóliával díszített elefántcsont küllők, csiszolt gyémántot utánozó üvegstrasszos rögzítőszegccsel. Kétoldalas, színes gouache festéssel és ezüstszállal hímzett selyemlegyező flitterekkel díszítve.

Francia, 1770 körül

M.: 51 × 28 cm

A szerelem oltára zsánerkép ezen változatán az oltár két oldalán látható a nő- és férfialak. A szerelmes férfi, kezében gyümölcskosárral, vele szemben a fiatal leány virágfűzérrel. Az oltár mellett báránycsoporsó fekszenek, felette felhőn ülő, égő fáklyát tartó Ámor alakja.

55.
Az örök hűség

Faragott, ezüst- és aranyfóliával díszített gyöngyház küllők, réz foglalatú üvegstrassz rögzítőszeggeccsel. Angol montírozású (monté á l'anglaise) pergamenlegyező színes gouache festéssel. Holland vagy angol, 1770 körül
M.: 52 × 27 cm

Az ifjú pár a szerelem oltárához tart, aminek a lángját éppen meggyújtja egy angyal. A pár feje fölé Héra, a házasság és a család istennője, egy babérkoszorút tart. Az aranykeretbe foglalt jelenet kétoldalán, szintén aranykeretben, monokróm festéssel, puttók láthatók.

56.
Találkozás

Faragott, áttört elefántcsontküllők ezüst- és aranyfólia díszítéssel, csiszolt zöld üveggöves rögzítőszegeccsel. Flitterekkel hímzett selyemlegyezőlap színes gouache festéssel.
Francia, 1770 körül
M.: 53 × 28 cm

A középső nagyméretű kartusban fiatal pár üdvözlő padon ülő ismerősét. Jobbra szolgálónő áll karjában kiskutyával. További két ovális kartusban kinaizáló zsánerképek, a jobboldali mezőben galambot tartó fiatal leány, bal oldalt fáklyát és koszorút tartó puttó alakja.

57. A szerelmespár

Faragott, áttört, ezüst- és aranyfóliával díszített elefántcsont küllők, csiszolt gyémántot utánozó üvegstrasszos rögzítőszegecsel. Kétoldalas, gouache festésű és aranyozott selyemlegyező. Francia, 1770-80 körül
M.: 51,5 × 28 cm

A legyezőlap közepén kertben ülő szerelmespár, a hölgy ölében kiskutya kék selyempórázzal, kezében összezárt legyező. Körülöttük aranyflitterrel hímzett mezőben kék, monokróm virágos vázák, tájkép. Bal szélén kék kalapos hölgy, kezében rózsaszín selyemszalagon galambot tart, jobboldalon fúvós hangszert játszó fiatal férfi.

58.
A kézfogó

Faragott, áttört és aranyfóliával díszített elefántcsont küllők, gyöngyházalátétes szegeccsel. Angol montírozású (monté á l'anglaise) pergamenlegyező színes gouache festéssel. Angol vagy holland, 1770 körül
M.: 50 × 27 cm

Egy fiatal pár házassági fogadalmat tesz. Felettük fátylás angyal lebeg, körülöttük vidám puttók. Ezt a népszerű témát gyakran megfestették.

59. A család

Faragott és áttört elefántcsont küllők arany- és ezüsfólia díszítéssel, csiszolt gyémánt alakú üvegstrasszos rögzítőszegeccsel. Kétoldalas selyemlegyező színes gouache festéssel, ezüstcérnával hímezett kartus- és medalionkeretekkel, aranyszínű flitterekkel díszített rózsavesszőkkel.

Francia, 1770 körül

M.: 51 × 27 cm

A legyezőlap három flitterrel körbevarrt részre osztott, a középsőben egymás kezét fogó házaspár. A pár bal oldalán fiatal nő, jobb oldalon kisgyerek látható. Lábuknál kutya és hattyú. A bal oldali részben doboló férfi, jobb oldali medalionban fiatalnőre ágaskodó kutya.

60. A felolvasás

Faragott, áttört teknőcpáncél küllők arany- és ezüstdíszítéssel, briliánszt utánozó üvegstrassz díszítésű szegeccsel. Kétoldalas selyemlemezű színes gouache festéssel, valamint medalionok szélén aranyozott flitterekkel hímézve.

Francia, 1770-80 körül

M.: 51,5 × 27,5 cm

A legyező középső kartusában kerti jelenet: olvasó férfit hallgató pár, bal oldalukon kutyával alvó kislány, akit hosszú fűszálakkal csiklandoz egy leány, jobb oldalon sétáló fiatal lányok napernyő alatt. Kétoldalt ovális keretben virágcsokrok. A legyező hátoldalán virágdíszítések.

61.
II. Lipót

Faragott elefántcsont küllők, domború záróküllőkkel, fém szegeccsel. Kétoldalas selyemlegyező színes gouache festéssel. Előlapján ovális medalionban II. Lipót Habsburg császár, magyar és cseh király arcképe, alatta LEOPOLD.II.C. felirattal. További medalionokban a baloldalon a Szent Korona, jobb oldalon a cseh korona rajzai. Medalionok és a legyezőlap széle aranszínű flitterekkel hímzett.

Osztrák, 1790 körül

M.: 53 × 28 cm

62. Puttóvásár

Faragott elefántcsont küllők arany- és ezüsthólia, valamint zöld és piros flitterdíszítéssel. Elefántcsont borítású fém rögzítőszegeccsel. Gouache-sal festett rézkarc nyomatos selyemleplező, flitterekkel himzett kartussal.

Francia, 1770-80 körül

M.: 50 × 27 cm

A legyező előlapján népszerű zsánerjelenet látható. Puttót árusító fiatal nő szárnyánál fogva kihúz a kalitkából egy puttót, amit felajánl a vásárló hölgyeknek. A kartust virágkosarak és virággirlandok keretezik.

63. Puttóvásár

Rendkívül finom és részletgazdag gouache festésű, vékony per-
gamenlapos legyező, imitált festett küllőkkel.
Itália, 1790 körül
M.: 51 × 26,5 cm

Camillo Buti (1747-1808) itáliai építész és festő képe alapján
készült a legyezőlap. A kép egy ókori jelenetet ábrázol, ahol
egy eladó szárnyas puttókat kínál megvételre egy ketrecből.

64. Meghitt pillanat

Ezüstfóliával díszített csont küllők, briliáns alakú strassz díszítésű szegeccsel. Kétoldalas, selyemlap. Előlapján gouache-sal festett klasszicista virágcsokor girlandokkal és virágfüzérékkel, középen aranyozott flitterrel körülvarrt színezett litográfia rátét, bukolikus jelenettel. Szegélyén kék selyemrojttal.

Francia(?), 1790 körül

M.: 50 × 30 cm

65.
Bőségsszaru

Faragott és aranyozott szaruküllők, valamint elefántcsont záróküllők, üvegstrasszos részzegeccsel és akasztóval. Egyoldalas tüllegező, közepén selyem rátéttel. Egész felületén aranyszínű flitterekkel hímelve, felső harmadában ismétlődő bőségsszaru motívumokkal.

Francia, 1810-20 körül

M.: 35 × 29 cm

66.
Lorgnette
legyező

Ezüstözött acél flitterekkel díszített áttört szaru küllők, az összefogó szegecs miniatűr távcsőként funkcionál. Egyoldalas, ezüstözött acélflitterrel díszített découpé túllegező.
Európa, 1820-30 körül
M.: 38,5 × 20,5 cm

67.
A mérges kakas

Vésett és aranyozott gyöngyház küllők, domborított és aranyozott, zöld üvegkövekkel kirakott sárgaréz záróküllőkkel, valamint zöld üvegkövel díszített szegeccsel. Kétoldalas papír- és textillegyező. Papír előlapján applikált színezett rézmetszet, kétoldalán temperával és arannyal festett virágos ornamentika. Hátoldalán színesen festett rózsacsokor. Záróküllők belső oldalán beütött Duvelleroy Paris jelzéssel.

Francia, 1830 körül, Duvelleroy legyezőkészítő műhelye

M.: 38,5 × 20,5 cm

68. A szomjazó

Áttört elefántcsont küllők, gyöngyházalátétes szegeccsel. Angol montírozású (monté á l'anglaise) papírlapozó színes gouache festéssel. A legyezőlap közepén látható alakok és a kút nyomat (litográfia), viszont a tájkép és a kifestés kézzel készült.
Európa, 1820-30 körül
M.: 48 × 26 cm

Idilli vidéki táj középpontjában kút látható, amelyből a szomjazó vándornak egy fiatal lány vizet ad. Hátoldalon, három, elszórtan elhelyezett arannyal festett virágcsokor.

69.
Délutáni pihenő

Faragott, áttört, ezüst- és aranyfóliával díszített csont küllőkön kétoldalas papír legyezőlap. A küllőket gyöngyházalátétes rézszegecs és akasztó fogja össze. Előlapján dombornyomott és aranyozott papíron, kézzel színezett nyomtatott jelenet egy főúri kerti mulatságból. Hátlapján is vidám társaság látható, de bukolikus környezetben.

Európa, XIX. század közepe

M.: 52,5 × 27 cm

70. Penelope vászna

Faragott, aranyfóliával díszített gyöngyházküllők, tűz-aranyozott fém záróküllőkkel és zománcdíszes applikációkkal, briliáns utánzó csiszolt üvegkő rögzítőszegeccsel. Kétoldalas papírlegyező, gouache festéssel és aranyozással. Mindkét oldalán arannyal festett feliratok: „El lienzo de Penelope” és „Escena del Matrimonio de Figaro”.

Spanyol, 1820-30 körül
M.: 39 × 21 cm

A legyező felirata szerint a „Penelope vászna” történetet ábrázolja, melynek legrészletesebb leírása Homérosz Odüsszeiájában olvasható. Ulixes (görögül Odüsszeusz), Ithaka királya a tíz évig tartó trójai háborút követően még tíz esztendeig bolyong mielőtt hazatérne. Ezalatt felesége, az asszonyi hűség megtestesítője, Penelope – azért, hogy távol tarthassa kérőit, elkezd apósának, az agg Laertesnek halotti vásznát szőni. Azonban amit nappal elkészít, azt lebontja éjszaka, hogy munkája sohase érhesse véget. A képen, a koronás Penelope mellett a házasság istene, a rózsakoszorús Hymenaeus áll, aki késével tönkreteszi a vásznat, hogy a királyné hűséges maradhasson. A háttérben a szerelmet jelképező puttók alszanak, íjaikat és nyilaikat szerteszét szórva. A legyező hátlapjának témáját Pierre Augustin Caron de Beaumarchais *Egy örült nap avagy Figaro házassága* című 1778-ban írt drámájából meríti, melyet Mozart is feldolgozott opera formájában. A képen szerelmi bonyodalmakban igencsak gazdag műből a harmadik felvonás egyik jelenete látható.

71.
A csónakázók

Áttört szaru küllőkön aranyfólia díszítéssel, réz szegeccsel és akasztóval. Kétoldalas, arany- és dombornyomott, akvarelllel festett, litográfiával díszített papírlapozó. Egyik oldalán csónakázó társaság, másik oldalán pajkos jelenettel.
Francia, XIX. század közepe
M.: 51 × 27 cm

72. Mózes megtalálása

Faragott, áttört gyöngyházküllők aranyozott feliratokkal (DEDICADO A.S.M. LA REYNA DE LAS ESPAGÑAS D-NA ISABEL 2A DE BORBON, azaz II. Izabella, Bourbon spanyol királynő tiszteletére), fém foglalatú briliáns utánozó üvegsztrasszos rögzítősegeccsel. Kétoldalas, kromolitográfiaselyemlegyező színes gouache festéssel. Legyezőlapon J. Colomina VALENCIA jelzéssel.

Spanyol, 1850 körül

M.: 54 × 28,5 cm

José Colomina y Arquer (1815–1904), akit később Colomina márkijává is emeltek, a XIX. századi spanyolországi, valenciai legyezőkészítés legjelentősebb alakja volt. II. Izabella spanyol királynő hivatalos szállítója, munkáiért 1872-ben nemesi címet kapott.

A legyező témáját, Mózes megtalálását, a Biblia Mózes 2. (a Kivonulás) könyvében írja le. Az ábrázolás központjában az egyiptomi fáraó turbános lánya látható, amint fürödni indul a Nílushoz. Annak partján egy gyékénykosárban a három hónapos Mózesre lelnek, akit a képen az egyik szolgálólány emel ki a vízből. Balra egy kőfal látható csonka kis obeliszkkel, jobbra a háttérben épületek és egy nagy obeliszk látható - jelezvén az esemény földrajzi helyszínét. A legyező bal szélén Kasztília és León címere látható, jobbra I. Károly spanyol király jelmondata „Plus ultra” olvasható, a Gibraltári szoros szimbólumaként használt dór oszloppáron. Ezek mind kapcsolódnak a legyező közepén olvasható, II. Izabella spanyol királynőhöz címzett dedikáláshoz.

73.
Sétalovaglás

Színesen festett és aranyozott fa küllők, záróküllőkön gyöngyház alátétetekkel, valamint fém szegeccsel és akasztóval. Kétoldalas, kézzel színezett, nyomatos papírlapozó. Előlapján a középső kartusban királynékat kísérő lovagok. Jobb alsó kartusban a nő kegyeiért esdeklő térdeplő férfi alakja, bal oldali alsó mezőben rossz hírt közlő férfi és megbántott nő. A festett küllők közepén páncélos lovag, díszes lován látható. A papírlap alján töredékes felirat: „PROMENADE AU...XV...”.

Francia(?), XIX. század közepe

M.: 52,5 × 27 cm

74.
Bárányajándék

Áttört, ezüst- és aranyfóliával díszített csont küllők, gyöngyházalátétes rézszegeccsel és akasztóval. Kétoldalas arany- és dombornyomott, akvarelllel festett litográfiával díszített papírlapgyűző. Előlapján többalakos idilli, kerti jelenet és töredékes jelzés: „ossy, No. 74.” Hátoldalán arannyal festett virágcsokor.
Francia(?), XIX. század közepe
M.: 35,5 × 18,5 cm

75. Lantmuzsika

Áttört csontküllők levélformájú aranyfóliával díszítve, gyöngyházalátétes rézszegeccsel, valamint réz akasztóval. Kétoldalas vászonlegyező, madártollakat utánozó laprésszel. Felületén színesen festett virágcsokrok között színezett litográfia: idillikus kerti jelenet, lantmuzsikát hallgató társaság.

Francia vagy német, 1850-60 körül

M.: 40 × 22 cm

76.
Ékszerlegyező

Faragott elefántcsont záróküllőkön aranyozott ezüstlap, szélén kaboson csiszolású türkizekből álló keret, benne csiszolt gránátok és igazgyöngyök között színesen festett ovális porcelánlencse. A lencsén álmodozó fiatal leány, mellette kecskegida látható. Karéjosan tagolt, ékkövekkel díszített akasztóval, csavarmenetes rögzítőszegeccsel. Fehér selyemszalaggal összefűzött egyszerű, elegáns csiszolt és faragott elefántcsont küllős brisé. Eredeti, bőr borítású és bordó selyembéléses doboza jelzett: BENZIE HIGH STREET COWES 61 Angol, 1880 körül

M.: 40 × 20 cm

Simpson Benzie (1836-1915) 1862-ben alapította Cowesban nemzetközi hírnű műhelyét, főleg ékszereket, órákat, ékszerlegyezőket készített. Londonban és New Yorkban is volt üzletük.

77.
Csipkelegyező

Gyöngyház küllők, gyöngyház alátétes sárgaréz szegeccsel és akasztóval. Egyoldalas, küllőkhöz varrt Point de Gaze technikával készült varrt és vert brüsszeli csipkével.

Francia(?), 1880 körül

M.: 46 × 24 cm

78.
Csipkelegyező

Aranyfóliával díszített, áttört gyöngyház küllők, gyöngyházalátétes opálüveg szegeccsel és réz akasztóval. Egyoldalas, küllőkhöz erősített Point de Gaze technikával készült brüsszeli csipkével keretezett legyező. Eredeti, zöld bársonnyal borított és domborított aranyozott rátétekkel díszített dobozzal. Francia(?), XIX. század vége
M.: 46 × 24 cm

79.
A megtalált számla

Arany- és ezüsfóliával díszített gyöngyház küllők, gyöngyházalátétes sárgaréz szegeccsel és akasztóval. Egyoldalas, küllőkhöz varrt Point de Gaze technikával készült brüsszeli csipkével keretezett legyező. Lapján gouache festésű selyem-muszlin rátéttel, jobb sarkában festő szignójával. Előlapján csipkekartusban kerti társaság: három fiatal hölgy, az előttük lévő asztalon nyitott ékszeresdoboz. A kék ruhás nő egyik kezében aranyékszer, a felemelt másik kezében papírlapocskát mutat a vele szemben ülő, székről kissé felemelkedő férfialaknak. Francia, 1880-90 körül
M.: 54 × 28 cm

80.
Gyereklegyező

Csiszolt gyöngyház küllők, gyöngyházalátétes réz szegeccsel és akasztóval. Egyoldalas fekete tüllegező, fleur-de lis alakzatban varrt, vertcsipke rátéttel. Eredeti selyembéléses, szürke papírdobozának tetején és szélén apró ezüst levélmintával. Európa, XIX-XX. század fordulója
M.: 23,5 × 13,5 cm

81.
Fehér
strucctollegyező

Barna selyemszalaggal összefogott teknőcpáncél utánzatú műanyag küllők, szegecs és akasztó, rajta sodrott selyemzsinór on bojtok. Záróküllőkön arannyal festett ötágú nemesi korona tulajdonosi monogrammal. Egyoldalas, küllőkhöz ragasztott fehér strucctollakkal. Eredeti, dombornyomott dobozában.
Francia, 1880 körül
M.: 44 × 29 cm

82.
Kék struccollegyező

Barna selyemszalaggal összefogott teknőcpáncél utánzatú műanyag küllők, szegecs és akasztó. Egyoldalas, küllőkhöz ragasztott kékre festett strucc tollakkal.
Európa, 1880 körül
M.: 66 × 44 cm

83. A hinta

Arany- és ezüstvirágokkal díszített csiszolt gyöngyház küllők, gyöngyházalátétes szegeccsel és réz akasztóval. Egyoldalas tüllegyező csipkeszegéllyel, közepén színes gouache festéssel. A legyezőlapon közepén földön helyet foglaló lány nézi ahogy egy fiatalember hintáztatja barátnőjét. Eredeti ekrűszínű bársonnyal bevont papírdoboz tartozik hozzá.

Francia, 1880 körül

M.: 67 × 35 cm

84.
A komlószedők

Faragott, vésett, színesen festett és aranyozott elefántcsont küllők, aranyozott réz foglalatú, rubint utánzó üvegkővel díszített szegeccsel és fonatos akasztókarikával. Egyoldalas, színesen festett selyemlegyező aranyflitterekkel hímezve, valamint középen ovális medalionban kromolitográfias selyemrátétellel. A medalionban komlót szedő fiatal asszonyok és gyermekek láthatók. A legyezőhöz eredeti, jelzett, selyemmel bélelt doboz tartozik, belsejében „Creusy, 48 rue Meslay, Paris” felirattal. Francia, 1900 körül, Creusy legyezőkészítő műhelye
M.: 41 × 21,5 cm

85.
Megdicsőült
költő

Faragott, aranyozott elefántcsont küllők, sötétbarna és aranyfestett fa záróküllőkkel, réz szegeccsel és akasztóval. Egyoldalas, tüllre erősített selyemlapos legyező. Egész felületén aranyozott flitterekkel hímzett, valamint három medalionban színes gouache festésű antikizáló jelenetek. A központi kartusban a költő megkoszorúzása-jelenet látható, a két szélsőn

tájképek. A legyezőhöz eredeti, jelzett papírdoboz tartozik, halványszürke bevonattal, körben apró aranyleveles díszítéssel. A doboz belsejében papíretikett: „ÉVENTAILS BENJAMIN LACHELIN PARIS”.

Francia, 1900 körül, Benjamin Lachelin
M.: 40 × 22 cm

86. A meglesett udvarló

Faragott, festett és aranyozott küllők, aranyozott rézszegeccsel és akasztóval. Kétoldalas, színesen festett selyemlegyező, aranszínű flitterekkel hímezve, valamint két medalionban kromolitográfias selyemlap betéttel: a találkozó és a meglesett udvarló-jelenetek. A legyezőlap többi részén, valamint a hátoldalon XV. Lajos stílusú virágok. Az előlapon „IMP. LECOQ ET MATHOREL PARIS”, a hátoldalon „DUVELLEROY - PARIS” felirattal jelzett. Francia, 1900-1915 között, Duvelleroy legyezőkészítő műhelye
M.: 36 × 18 cm

A Lecoq et Mathorel nyomatokat és litográfiákat készítő francia cég. Divattal kapcsolatos kereskedelmi katalógusok gyártásáról ismertek a XX. század elején. A Duvelleroy műhely 1827-ben alapított neves párizsi luxusbárka, amely kézzel készült legyezőkre specializálódott. A cég a XIX. században vált világhírűvé, mint az európai királyi udvarok, köztük Viktória királynő hivatalos szállítója. A legyező párdarabja megtalálható a párizsi divatmúzeumban, a Palais Gallierában.

87.
A torreádoorok

Fa küllők réz szegeccsel és akasztóval. Kétoldalas, nagyméretű papírlapozó színes litográfiával, csillámfestéssel. Záróküllőkön „RECUERDO DE ESPAGNA”, azaz spanyol szuvenir felirat. A lapozó mindkét oldalán hölgyekkel szórakozó torreádoorok. Spanyol, XIX-XX. század fordulója
M.: 66 × 35 cm

BRISÉ

A francia eredetű elnevezéssel bíró ún. brisé legyező átmenetet képez a laplegyező és az összehajtható legyező között. Ez a típus a XVIII-XIX. században volt rendkívül népszerű díszes, könnyű szerkezetének köszönhetően. Csak küllőkből áll és nem tartozik hozzá külön legyezőlap, ugyanis a küllők összessége maga a legyezőlap, amire festenek. Felül selyemszalag, alul szegecs kapcsolja össze. Anyaga lehet fa, csont, gyöngyház vagy akár teknőspáncél. A díszítése faragással, festéssel, ezüstözéssel vagy aranyozással történhet.

88. A Napkirály

Faragott, színes gouache festésű elefántcsontlapokból álló kétoldalas brisé, aranyozott réz foglalatú, briliáns utánczó üvegstrassz rögzítőszegeccsel. Gyöngyházzrátetes záróküllőin medalionokba festett arcképekkel, valamint chinoiserie jelenetekkel és díszítőmotívumokkal. Francia, 1710-20 körül
M.: 38 × 21 cm

Az ábrázolás alapja a versailles-i kastély Tükörterme (Galerie des Glaces), boltozatán Charles Le Brun (1619-1690) által megfestett freskó. A devolúciós háború (1667–1668) XIV. Lajos francia király első hódító háborúja volt, amelyet Spanyol Németalföld megszerzéséért indított. A legyezőlapon XIV. Lajos diadalmas uralkodóként, Apolló alakjában jelenik meg, amint a meghódí-

tott városok megszemélyesített alakjai (gyakran nőalakokként ábrázolva) térdet hajtanak előtte és átadják városaik kulcsát. Körülötte a mitológiából ismert istenek (Jupiter, Mars, Minerva, Herkules, Victoria, Mercurius) láthatóak. A hátoldalon távolban tájkép. Baloldalon dóroszlopos romok, kőkapu és kerítés. Az előtérben öt, különböző tevékenységet folytató embercsoport.

89. Judit és Holofernész

Faragott, gouache festésű elefántcsontlapokból álló kétoldalas brisé, gyöngyházalátétes rögzítőszegeccsel, valamint felül selyemszalaggal összefűzve. Gyöngyházrátétes záróküllőin medalionokba festett arcképekkel, valamint chi-noiserie jelenetekkel és díszítőmotívumokkal.

Francia, 1710-20 körül

M.: 38 × 21 cm

A legyező témájának forrása – a XVII. századi drámák egyik leggyakoribb tárgya – a Biblia egyik apokrif irata, Judit könyve. Ennek leírása szerint a ninivei asszír uralkodó, Nabukodonozor hadvezére, Holofernész Izrael ellen támad. Bethulia zsidó város, melynek falai láthatók a képen hátul – a cselekmény helyszíne. Az itt élő szép özvegy, Judit, aki az asszír táborba átmenvén elcsábítja a hadvezért, majd, amikor az lerészegedik, fejét veszi. A győztes Judit látható az ábrázolás középpontjában lovon ülve, vállán karddal, miközben mögötte a szolgálója emeli magasba Holofernész szakállas fejét. Előttük és mögöttük zenészek vidám csoportja látható, akik ünneplik a bátor asszony hőstettét. A hátoldalon tájkép: ház előtt álló férfi és nő alakjával.

A legyező témája a görög-római mitológiából ismert történet, mely Lunának, a hold istennőjének és a halandó Endymionnak a szerelmét dolgozza fel. Luna égő vágyra gyullad a szépséges vadász (vagy pásztor) Endymion iránt, aki kérésére –az istenek jóvoltából– nem öregszik, és ráadásul örök álomba merül. A kép közepén Luna látható, akinek Amor, a szerelem istene, vágyat okozó nyilával eltalálja szívét. A nőalaktól jobbra az alvó Endymion tűnik fel kutyájával, valamint a kislány Hypnosszal, az álom istenével. A két főszereplő pozíciója Luca Giordano 1675-1680 körüli azonos témájú festményét idézi. A legyező oldalsó medalionjaiban, és alsó részén kínaizáló jelenetek találhatók.

90. Luna és Endymion

Kétoldalas, színes gouache festésű és aranyozott elefántcsont brisé. Záróküllőkön teknőcpáncél rátéttel, rozetta formájú rögzítőszegeccsel, legyezőlap tetején selyemszalagos összefűzéssel. Kétoldalt és a brisé alsó harmadában kínaizáló jelenet. Francia(?), 1720-30 körül
M.: 51,5 × 28 cm

91.
**Aeneas átveszi fegyvereit
az olympusi istenektől**

Kétoldalas, színes gouache festésű és aranyozott elefántcsont brisé. Záróküllőkön gyöngyházalátétes rögzítőszegeccsel, legyezőlapon tetején eredeti, mintás selyemszalagos összefűzéssel. A hátoldalon tájkép, amelyet kettészél egy folyó, két zuhataggal. Baloldalon városkép figurákkal, jobboldalon fás domboldalon két alakkal. A legyező mindkét oldalán alul, kínaizáló jele-
netekkel.

Európa, 1720 körül
M.: 37 × 21 cm

A legyező témáját Vergilius Aeneisének VIII. énekéből meríti: a görög-római mitológiából ismert hős megkapja Vulcanus, a kovácsisten által készített fegyvereit. Aeneas, a római kultúra megalapítója, a trójai királyi család rokona. Apja Anchises a dardanusok királya, anyja pedig Venus, a szépség és szerelem istennője, aki pártfogolja fiát, és fegyvereket kér számára férjétől, Vulcanustól. A képen balra látható a

meztelen Venus kocsija mellett, előtte Aeneas, aki térdén állva ad hálát az olympusiaknak a „taréjos vassüvegért” és a kardért, melyeket közepén két puttó visz számára. Venus felett Hercules, Minerva, közepén Mars, Jupiter és neje, Juno a páváival, a jobb oldalon pedig Neptunus, Diana, valamint Bacchus és Ariadne látható a felhők közt trónolva, jóindulattal figyelvén Aeneast.

92. Don Quijote és Sancho Panza búcsúja

Kétoldalas, színes gouache festésű és aranyozott elefántcsont brisé. Záróküllőkön gyöngyház rátéttel és rögzítőszegeccsel. Legyezőlap tetején aranyozott zöld selyemszalagos összefűzéssel. A küllők alján kinaizáló képekkel.

Francia, 1710-20 körül
M.: 38 × 21 cm

A legyező témáját Miguel de Cervantes Az elmés, nemes Don Quijote de la Mancha című 1605-ben és 1615-ben megjelent regénye szolgáltatja. Don Quijote vidéki kisnemes, aki kóbor lovagnak áll, és bekalandozza Spanyolországot fegyverhordozójával, a paraszti

sorból származó Sancho Panzával. A képen a két barát búcsúja látható, mert az ábrázoláson jobbra lévő herceg és balra lévő hercegnő jóvoltából Sancho Panza Barataria sziget kormányzója lesz. Vélhetően ez a helyszín látható a háttérben szökőkúttal és fákkal. A kép mintája a Don Quijote első és leghíresebb illusztrátorának, Charles Antoine Coypel (1694-1752) Louvre-ban megtalálható hasonló témájú festménye. A legyező hátoldalán idilli vidéki tájban lévő szerelmespár látható.

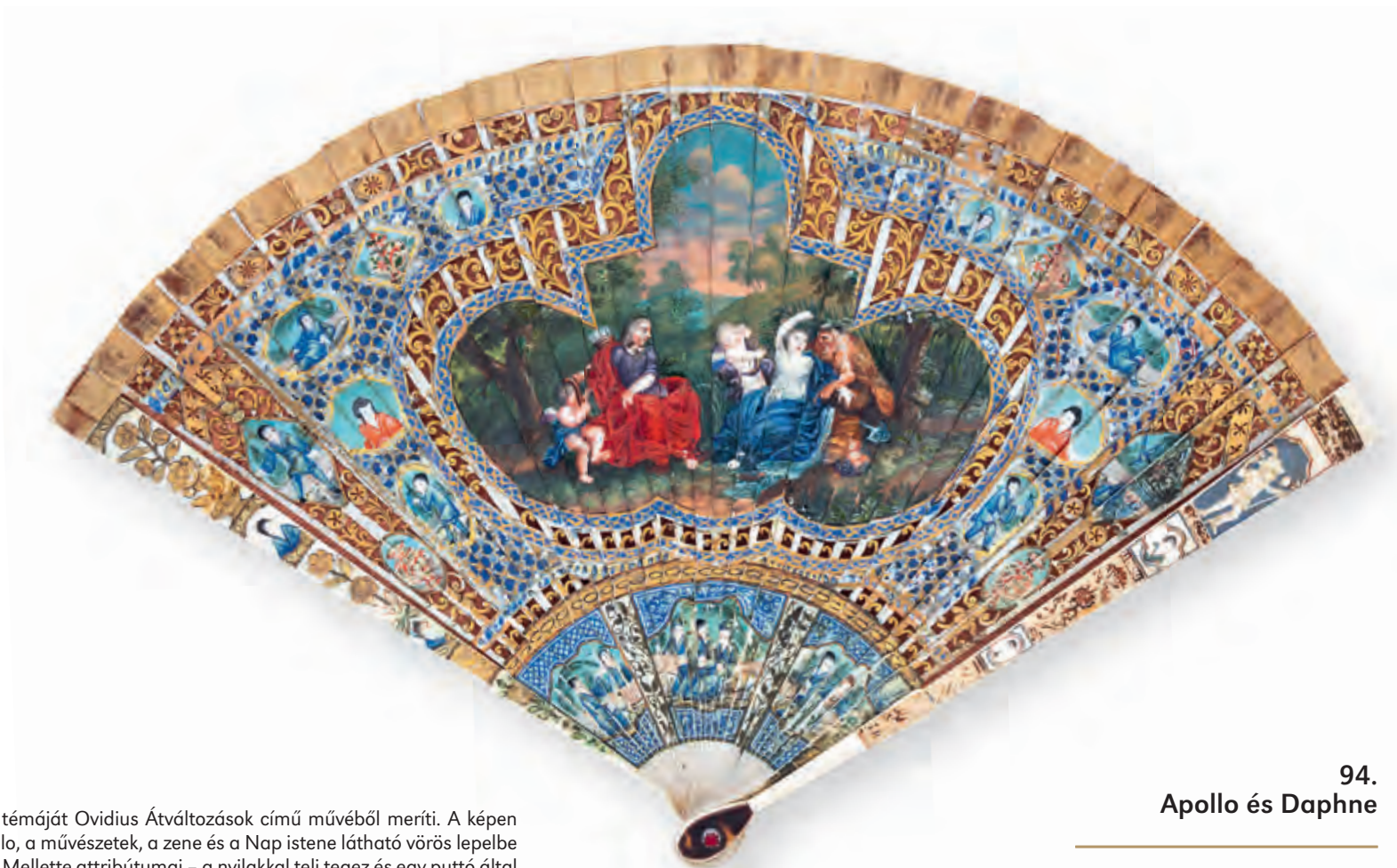

93. Amor és Psyche

Kétoldalas, színes gouache festésű és aranyozott elefántcsont brisé. Záróküllőnkön teknőcpáncél rátéttel és fém foglalatú piros üvegkő rögzítőszegeccsel. Legyezőlap tetején aranyozott selyemszalagos összefűzéssel. A legyező alsó harmadában kínaizáló jelenet.

Európa, XVIII. század eleje
M.: 38 × 21 cm

A legyezőn ábrázolt –Amor és Psyche szerelméről szóló– történet legismertebb változata Apuleius Az aranyszámár című regényében olvasható. A szépségéről híres királylány, Psyche megtetszik a szerelem istenének, Amornak, aki megparancsolja a leány szüleinek, hogy kedvesét tegyék ki a vadonba. Itt aztán a királylány elszunnyad, Amor pedig palotájába viteti, és férjévé lesz. A legyezőn látható még Psyche két nénye, akik a történet bonyodalmát okozzák, rábírván hűgukat, hogy a csak éjjel, sötétben látogató isten kilétét felfedje. A test (Amor) és lélek (Psyche) egyesülése kedvelt témája a barokk és rokokó művészetnek.

A legyező témáját Ovidius Átváltozások című művéből meríti. A képen balra Apollo, a művészetek, a zene és a Nap istene látható vörös lepelbe burkoltan. Mellette attribútumai – a nyilakkal teli tegez és egy puttó által tartott lant tűnik fel. Tőle jobbra egy kétségbeesetten kapálódzó nőalak került ábrázolásra, aki a mítoszokból ismert Daphne nimfa, akit az isten kedvesévé kíván tenni. A nő erre azonban nem hajlandó, és a képen szintén szereplő apjához, a sáslevélkoszorút viselő Péneiosz folyamisténhez fohászkodik, hogy az megmentse őt. Így változik Daphne babérfává, mely növény aztán így válik a szerelmében csalódott Apollo jelképévé.

94. Apollo és Daphne

Áttört, színes gouache festésű elefántcsontküllös brisé. Záróküllőkön teknőspáncél rátéttel, valamint csiszolt piros üvegköves rögzítőszegeccsel. Felül, aranyszínű selyemszalag fűzi össze a legyezőt. A legyező egész felületén kinaizáló motívumok. Francia, XVIII. század eleje
M.: 35 × 21 cm

95.
Leányok bárányokkal

Kétoldalas, színes gouache festésű és aranyozott elefántcsont brisé. Záróküllőkön teknőcpáncél rátéttel, fém foglalatú csiszolt kék üvegköves rögzítőszegeccsel, legyezőlap tetején rózsás se-lyemszalagos összefűzéssel. A legyező előlapján virágdíszítmé-nyek között aranszegélyes kartus, benne fiatal leányok bárá-nyokkal. A küllők alján kinaizáló képekkel.

Európa, 1720-30 körül

M.: 38 × 21 cm

96.
Rózsák és napvirágok

Rózsaszínű selyemszalaggal összefűzött, áttört szaruküllös brisé, gyöngyalátétes rögzítősegeccsel. Legyezőlapon színes gouache festésű virágdíszes bordűr.
Francia, 1820 körül
M.: 29 × 16 cm

97.
Rózsák és nefelejcsék

Fehér selyemszalaggal összefűzött, áttört és aranyozott szaruküllőkből álló brisé, réz rögzítőszegeccsel. Legyezőlapon széles sávban aranyfestésű fülesvázákban, gouache-sal festett rózsák és kék nefelejcsék. Francia, 1820 körül
M.: 30 × 16 cm

98.
Victoria

Fehér selyemszalaggal összefűzött, színes gouache festésű, át-
tört szaruküllőkből álló brisé, fém alátéttel és rögzítőszegeccsel.
Francia, 1820 körül
M.: 30 × 16 cm

Előlapján nefelejcses szegély alatt, rózsás girlandok között,
kétlovas fogatot (bigát) hajtó Victoria istennő, lovak felett put-
tóval. A másik oldalon rózsaszín alapon nefelejcses. Jobbról,
balról virággirlandok, a legyezőlap tetején fehér virágok.

**99.
Brisé**

Lila szalaggal összefűzött, áttört, aranyozott és ezüstszínű
fémlitterekkel díszített szaruküllőkből álló brisé, fém alátéttel
és rögzítőszegeccsel. Záróküllőkön ezüstözött fém szegecsek
között tűzaranyozott, plasztikus levélmintás rátéttel.
Francia, 1820 körül
M.: 31 × 16 cm

100.
Bécsirózsák

Kék selyemszalaggal összefűzött, áttört csont küllőkből álló brisé, csontalátétes rögzítőszegeccsel. Legyezőlapon színes gouache festésű bécsirózsás csokrokkal.

Bécs, 1820 körül
M.: 36 × 20,5 cm

101.
Brisé

Fehér selyemszalaggal összefűzött, elefántcsont küllőkből álló brisé, elefántcsont rögzítőszegeccsel és akasztóval. Záróküllőn plasztikusan faragott virágcsokrok
Német, 1880 körül
M.: 36 × 20,5 cm

102.
Brisé

Fehér selyemszalaggal összefűzött elefántcsont küllőkből álló brisé, csontalátétes fém rögzítőszegeccsel. Záróküllőn áttört, vésett és cizellált ezüstapplikáció.
Német vagy osztrák, XIX. század vége
M.: 36 × 18 cm

103.
Girlandos puttók

Fehér selyemszalaggal összefűzött, csipkeszerűen áttört elefántcsont küllőkből álló brisé, elefántcsont rögzítőszegeccsel és akasztóval. Legyezőlapon felhők között virággirlandot fűző puttók ábrázolása színes gouache festéssel.
Német(?), XIX. század vége
M.: 42,5 × 24 cm

104.
Miniatűr legyező

Barna selyemszalaggal összefűzött elefántcsont küllős brisé, réz rögzítőszegeccsel. Színes olajfestésű legyezőlap felületén kartusokban, színes virágcsokrok és antik romok között, városi látkép. Feketére festett hátoldali küllőkön vidéki táj, körülötte (és a záróküllőkön is) rózsacsokrok.
Francia, 1900 körül
M.: 19 × 11,5 cm

105.
Fecskecsalád

Színesen festett jávorfa lapokból álló brisé, gyöngyház-alátétes aranyozott réz rögzítőszegeccsel és akasztóval, selyemzsinórral és bojtjal, felül aransárga selyemszalaggal összefűzve. Záróküllőn ezüstapplikáció: tulaj-

donosi monogram nemesi koronával. Előlapján virágos ágak között fészkelő fecskecsalád.

Európa, 1900 körül

M.: 57 × 32 cm

106.
Autográf legyező

Áttört, színesen festett juharfa lapokból álló brisé, aranyozott réz rögzítőszegeccsel és akasztóval, felül fehér se-lyemszalaggal összefűzve. Előlapján százsorszápcsokor, készítői jelzéssel. Az előlapot feltehetően a legyező tulajdonosa festette. Hátoldalán emlékkönyvbe illő írásokkal. Osztrák-Magyar Monarchia, 1909.
M.: 33 × 28 cm

**107.
Brisé**

Piros selyemszalaggal összefűzött, áttört,
elefántcsontot utánozó celluloidlap küllők-
ből álló brisé, celluloid rögzítőszegeccsel
és akasztóval.

Európa, 1920-30 körül
M.: 36 × 20,5 cm

108.
Fűrjecskek

Fehér selyemszalaggal összefűzött celluloidküllők akasztóval és szegeccsel, végein fűrjtoll rátéttel, legyezőlapon színesen festett mezőn álló fácán és fűrj alakjával, testükön toll applikációval.
Európa, 1920-30 körül
M.: 32 × 18 cm

109.
Tevék

Fehér selyemszalaggal összefűzött celluloid küllös brisé akasztóval és szegeccsel, végein tollrátétellel: fűj- gyöngytyúk- és kékre festett lúdtollakkal. A záróküllön kitömött mezei verébfejjel. Legyezőlapon színesen festett sivatagi jelenet beduinokkal és tevékkel.

Európa, 1920-30 körül

M.: 32 × 18 cm

KÍNAIZÁLÓ ÉS KÍNÁBÓL AZ EURÓPAI PIACRA SZÁNT LEGYEZŐ

A kínaizáló (chinoiserie) stílus egy XVII–XVIII. századi európai művészeti- és lakberendezési irányzat, amely a kínai és kelet-ázsiai művészet idealizált, képzeletbeli elemeit utánozta vagy stilizálta. Pl. a legyezők küllőit lakkfából készítették. A figurák távol-keleties stilizált, hagyományos ruhát viselő alakok teázás, sétálás vagy zenélés közben. A tájképek: hegyek, tavak, pagodák, bambuszligetek, kínai kertek és hidak. Állatok és növények: egzotikus madarak (pl. páva, daru), tigrisek, sárkányok, valamint lótusz, krizantém és bazsarózsa. Anyaghasználat tekintetében finom selyem-, papír- vagy pergamenlapok kézzel festve, aranyozott részletekkel, elefántcsont, lakkfa vagy teknőcpáncél vázon.

A hagyományos kínai, távol-keleti legyezők képi ábrázolása, hasonlóan a festményeikhez, európai szemmel nézve túl egyszerűek. Kínából az európai piacra szánt legyezőt viszont kifejezetten a nyugati vásárlók ízlése szerint készítették. Az anyaghasználat, a legyező típusok, (laplegyező, összecusukható legyező, brisé, tollegyező) mindkét típusban azonosak.

110. Madárdal

Faragott és pasztózus arannyal festett elefántcsontlap küllők, fém foglalatú üvegstrassz rögzítőszegeccsel. A záróküllőkön plasztikus figurális faragás, aranyfestéssel és gyöngyház intarziával. Kétoldalas, kinaizáló stílusú (chinoiserie) papírlégező színes gouache festéssel, a legyezőlapon alakjain selymrátétes ruházat. Kína (európai piacra), 1760-70 körül
M.: 52 × 28 cm

Az előlap bal felében madárház, énekesmadarat hallgató- és ujját magasba emelő hölgy. A jobboldalt szolgálóval beszélgető nőalak. Hátlapon keleti virágkompozíció.

111. Az ajándék

Bronzszínűre festett elefántcsont küllők pasztózus aranyfestésű virágokkal. A feltehetően pótolta, faragott és áttört elefántcsont záróküllők, bordó alátétfóliával díszítettek, végein teknőcpáncél rátéttel, valamint réz szegeccsel. Kétoldalas, chinoiserie papírlapozó színes gouache festéssel.
Európa, 1770-80 körül
M.: 52 x 29,5 cm

Előlapján fa mellett tartózkodó párnak kék-fehér porcelánvázát mutató szolga alakja, peóniák és virágzó birságak között, hátoldalon virágzó faág.

112.
Kerti jelenet

Előlapján baloldalon, külön kartusban birkapásztor alakja, középen legyezőt tartó férfialak figyeli a vázára mutatót. Hátdalán naturalisztikusan megfestett peóniaágak.

Barnásvörös lakkozású bambusznád küllők pasztózus aranyfestéssel, záróküllők végén teknőcpáncél applikációval, valamint gyöngyház alátétes szegeccsel. Kétdalás, kínaizáló stílusú (chinoiserie) papírlégező színes gouache festéssel.
Angol(?), 1770-80 körül
M.: 51 × 29 cm

113. Mesterségek dicsérete

Áttört, plasztikusan faragott elefántcsont brisé, sárgaréz szegeccsel, felül fehér selyemszalaggal összefűzve. Egész felületén kínai életképekkel díszítve, középen üres medallionnal, ahová jellemzően tulajdonosának neve, monogramja kerülhetett. Kína (európai piacra készítve), 1820 körül
M.: 23 × 19 cm

114.
Vidéki élet

Kétoldalas, piros selyemszalaggal összefűzött aranyozott ezüst
brisé, filigrántechnikával és színes rekeszszománccal díszítve,
aranyozott rögzítőszegeccsel.

Kína, 1820-30 körül

M.: 33 × 19 cm

115.
Kantoni legyező

Barna selyemszalaggal összefűzött áttört, vésett és cizellált teknőcpáncél brisé, csiszolt gyémántot utánozó üveggöves rögzítőszeggeccsel.

Kína, Kanton, XIX. század első fele

M.: 34 × 19 cm

116.
Szantálbrisé

Áttört szantálfa brisé, kék selyemszalaggal összefűzve, valamint gyöngyházalátétes aranyozott réz rögzítőszegeccsel. Egész felületén távolkeleti motívumokkal díszítve.
Kína, XIX. század közepe
M.: 42 × 24 cm

117.
Lakkfa brisé

Fekete lakkozású, plasztikus aranyfestésű faküllös brisé. A kül-
lőket felül bordó selyemszalag, alul teknőcalátétes rögzítősze-
gecs fogja össze. Mindkét oldalán aprólékosan festett keleti
tájkép pagodával, emberalakokkal.

Kína, XIX. század első fele

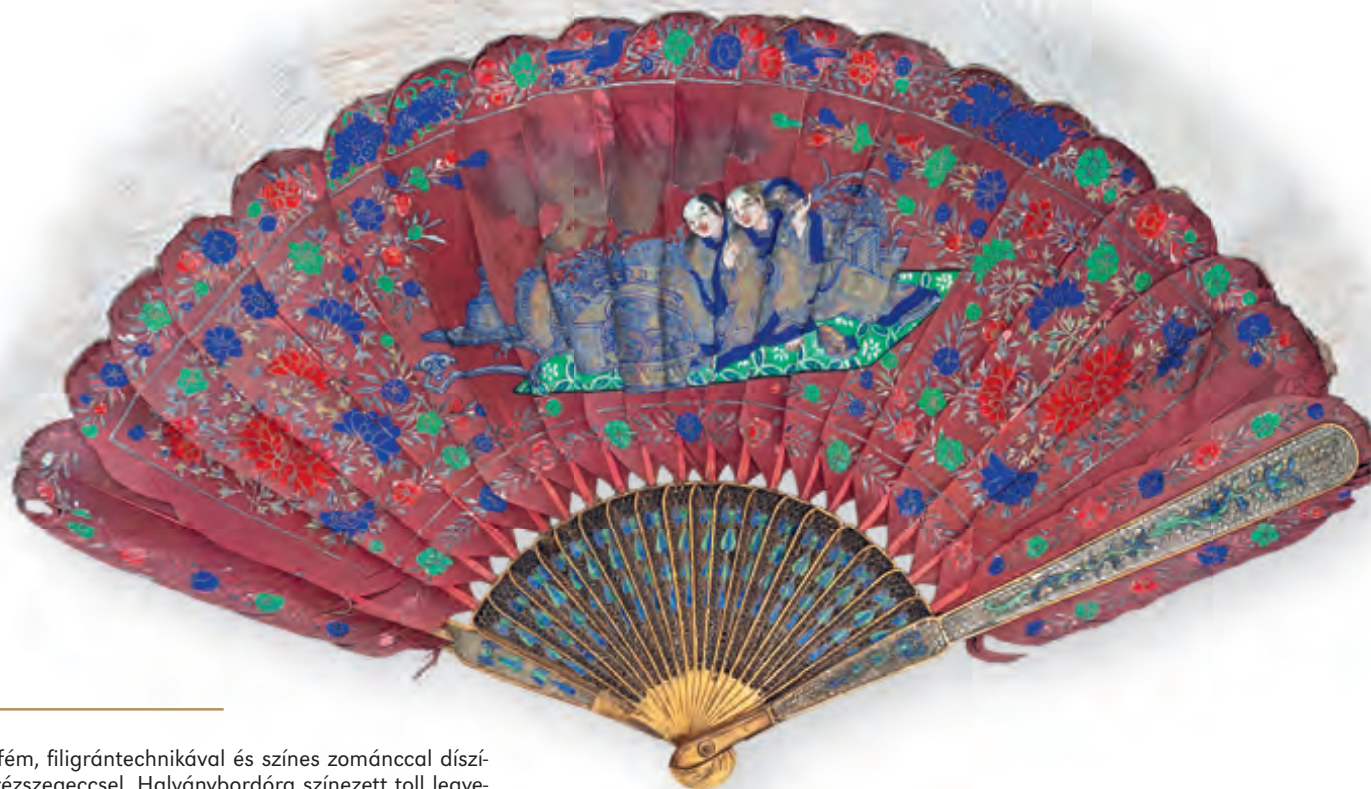
M.: 33 × 20 cm

118.
A párbaj

Kétoldalas, feketére lakkozott, aranyozott és színes gouache festésű brisé, piros selyemszalaggal és gyöngyházalátétes réz rögzítőszegeccsel. A legyező első oldalán két harcos párbajozik, amit a katonákkal körbevett hadúr figyel. Hátoldalon három kartus: középen vízben, lábakon álló szigetcskéék házakkal, a hidakkal összekötött szigetcskéén emberek mennek át. A másik két kartusban épületek.

Kína, XIX. század első fele
M.: 34 × 19 cm

**119.
Ikrek**

Aranyozott fém, filigrántechnikával és színes zománccal díszített küllők, rézszegeccsel. Halványbordóra színezett toll legyezőlap színes festéssel, tetején fehér pávatoll ékítéssel. A legyező lapján minden földi jóval borított zöld szőnyeg látható ikrekkel, akik a bőség, siker, termékenység szimbólumai lehetnek.

Kína (európai piacra készítve), XIX. század közepe

M.: 45 × 24 cm

120.
Pávák

Aranyozott fém, filigrántechnikával és kék zománccal díszített küllők réz szegeccsel és akasztóval. Kétoldalas, fehér tollakból álló legyezőlap: arany-, ezüst- és zöldsínű festéssel virágok között pávákkal.

Kína (európai piacra készítve), XIX. század közepe
M.: 50 × 27 cm

121.
Ezerarc legyező

Gazdagon faragott, áttört csontküllők, plasztikus záróküllőkkel, fém szegeccsel, aranyozott akasztóval, valamint bordó és aranszínű selyembojtokkal. Kétoldalas, ún. ezerarc papírlégező. Mindkét oldalán virágos keretben sokalakos keleti jelenetek. Az emberalakok különlegessége a csiszolt elefántcsontlapra festett arcok és selyemrátétes ruházatuk.

Kína, Kanton (európai piacra készítve), XIX. század közepe
M.: 52 × 28 cm

122. Cabriolet legyező

Fekete lakkfa küllők, gazdag aranyfestéssel, csiszolt gyöngyházalátétes szegeccsel. Kétoldalas, cabriolet technikával készült, ún. ezerarc papírlégező. Mindkét oldalán a felső mezőben sokalagos keleti jelenetek színes gouache festéssel. Az emberalakok különlegessége a csiszolt elefántcsontlapra festett arcok és selyemrátétes ruházatuk. Az egyik oldalán az alsó mezőben virágok és gyümölcsök között énekesmadarak láthatók, a másik oldalán visszatér a sokalagos kompozíció.

Kína, Kanton (európai piacra készítve), XIX. század közepe

M.: 53 × 28 cm

A cabriolet legyező egy különleges, történelmi legyezőtípus, amelyet a küllők két félköríves mezőre osztanak.

123.
Ezerarc legyező

Áttört szantálfa küllők, fém rögzítőszegeccsel és akasztóval, valamint bordó és zöld selyembojtokkal. Kétoldalas, ún. ezerarc papírllegyező. Mindkét oldalán virágos keretben sokalakos keleti jelenetek. Az emberalakok különlegessége a csiszolt elefántcsontlapra festett arcok és selyemrántás ruházatuk. Kína, Kanton (európai piacra készítve), XIX. század közepe
M.: 52 × 28 cm

124.
Erotikus legyező

Feketére lakkozott, aranyfestett küllők, gyöngyházalátétes réz rögzítőszegescsel. Színesen festett különleges, háromoldalas papírlegyező. Előlapján halványkék háttéren virágcsokor énekesmadárral, hátoldalán színezetlen papíron három virágcsokor. Rejtett oldalán, a záróküllőt jobbról balra nyitva, erotikus képek: három pár szeretkezik különböző pózokban.

Kína, XIX-XX. század fordulója

M.: 48,5 × 26 cm

125.
Kérvényezők

Piros lakkfestésű laplegyező esztergált fa nyéllel, fém szegecsekkel rögzített karton legyezőlappal. Felületén kétszínű pasztózus arannyal és fekete kontúrozással festett keleti jelenet: nemes úr fogadja a kérvényezőket.
Kína, (európai piacra készítve) XIX. század közepe
M.: 40 × 21 cm

126. Szórakoztatás

Piros lakkfestésű laplegyező esztergált fa nyéllel, fém szegekkel rögzített karton legyezőlappal. Felületén kétszínű pasztózus arannyal és fekete kontúrozással festett keleti jelenet: fiatal lány kínai lanton játszva szórakoztat egy házaspárt. Kína, (európai piacra készítve) XIX. század közepe
M.: 40 × 21 cm

127.
Kantoni
laplegyező

Sötétbarna, nyolcszögletű lakkozott fakeret és nyél, karton legyezőlappal. Felületén színes temperával, fekete kontúrozással festett keleti jelenet: nemesi család fogadja a látogatókat. Az alakok arca festett elefántcsontlap, ruházatuk selyemrátétek. Keret hátoldalán virágmintás selyemszalag fut körbe, zöld háttéren négy textilkartus, bennük virágkompozíciók, valamint legyezőt tartó kínai alak.

Kína, Kanton, 1860 körül

M.: 39,5 × 25 cm

**128.
Kantoni
laplegyező**

Sötétbarna, nyolcszögletű lakkozott fakeret és nyél, karton le-
gyezőlappal. Felületén színes temperával, fekete kontúrozással
festett keleti jelenet: nemesi család fogadja a látogatókat. Az
alakok arca festett elefántcsontlap, ruházatuk selyemrátétek.
Keret hátoldalán virágmintás selyemszalag fut körbe, zöld hát-
téren három textilkartus, bennük virágkompozíciók, valamint
legyezőt tartó kínai alak.
Kína, Kanton, 1860 körül
M.: 39,5 × 25 cm

129.
Japán
harci legyező
(gunbai-uchiwa)

Egyik oldalán fekete, másik oldalán vörös lakkozású vastag fapalap legyező, két helyen áttörve, fapálcikákkal sávozva. Tetején és alján, a nyél csatlakozásánál, négyzetrácsos gyöngyház berakással. A vörös színű oldalon színesen festett emberalak látható keleti tájban, a fekete színű oldalon gyöngyházberakásos virágzó ágak, két nőalakkal. Zöld bársonyszalaggal betekert bambusznyelén, vörös fonott zsinórral és bojtjal. A gunbait a csata irányítására használták. Az egyik oldallal a támadást a másik oldallal a visszavonulást irányították.
Japán, Meiji-kor, XIX. század vége
M.:47,5 × 22 cm

130.
Legyezőtőr

Faragott, festett fa. Becsukott legyezőt imitáló tokja kétélű
acélpengét rejt.
Japán, Meiji-kor, XIX. század vége
H.: 29 cm

LAPLEGYEZŐ

A laplegyező a legyezők legkorábbi és legegyszerűbb formája mely nem rendelkezik mozgó részekkel. Mindössze egy, kétoldalas merev felülettel bír, melynek fő feladata a légáramlás biztosítása. Egy nyéllel vagy fogóval van ellátva, a merev legyezőrész pedig tetszés szerint dekorálható. Anyaga eredetileg toll, pálmalevél, a későbbiekben pergamen, textil-, papír- vagy falap. Ez a típus főként a keleti, majd az európai ókori és középkori kultúrákban ismert, a reneszánsz kort követően mérséklődik népszerűsége, és átveszi helyét a brisé, valamint az összecsukható legyező.

131.
A felmentett
szolgálólány

Esztergált, pácolt fa nyélen karéjosan tagolt, színesen festett kétoldalas kartonlap legyező. Közepén ovális, kézzel színezett rézkarc betét. A hátoldalon Amerika térképe: „Amerique Septentrionale. Par le Sr Robert Géographe ordinaire du Roi. 1769.” felirattal. Francia, 1769-70 körül
M.: 25,5 × 38 cm

A legyező témája Jean de La Fontaine egyik pajzán verses meséje, mely az 1665-ben megjelent *Verses mesék és novellák* című gyűjteményében szerepel. A történet egy hűtlen férj körül forog, akit a kertben rajtakap egy kíváncsi szomszédasszony, miközben éppen a szolgálólányával hancúrozik. A szomszéd azonnal rohan a feleséghez, hogy beárulja az urat. Az ábrázolás alapja Nicolas Lancret (1690-1743) francia festő azonos témájú festménye.

132.
Oroszlánon
lovagló puttó

Esztergált, pácolt fa nyélen ovális, kétoldalas kartonlap legyenő. Felületén szürke alapon klasszicista, monokróm nyomat mályvaszínű temperával festett szegéllyel, közepén kerek mezőben zölddel színezett papírrátét, oroszlánon lovagló puttó alakjával. A másik oldalon nyulakra vadászó kutya látható. Mindkét oldalon a kartus tetején fészkelő galambpár.
Európa, 1780 körül
M.: 25 × 19 cm

133. A fösvény

Esztergált, feketére festett fa nyélen nyolcszögletű, plasztikus virágmintás, aranyozott papírbordúrral keretezett tojásbé színnű kartonlap legyező. Közepén pontsoros szegélyben rézmetszettel.

Francia, 1800 körül

M.: 25 × 19 cm

A lap rézmetszete Horace Vernet (1789–1863) egy sajátos, humoros vagy zsánerkép jellegű alkotására utal. Pályája elején karikaturistaként gyakran örökített meg hétköznapi, néha ironikus jeleneteket is. A „Prevost sculp.t” (vagy sculpsit) felirat a metszeten azt jelenti: Prévost metszete. Ez a jelzés a művészre utal, aki a képet fémlemezre (rézre vagy acélra) dolgoztatta át a sokszorosításhoz. A metszet Molière A fösvény (L'Avare) című 1668-as komédiájához készült, Harpagon karakteréhez. A Horace Vernet-nyomatok összefüggésében ez szinte minden esetben Zachée Prévost-t (1797–1861) jelöli, aki korának egyik legkiválóbb francia metszője volt.

134. A beöntés

Esztergált, feketére festett fa nyélen nyolcszögletű, szintetikus palmettasoros, aranyozott papírbordúrral keretezett zöldeskék színű kartonlap legyező. Közepén pontsoros szegélyben rézmetszettel.

Német vagy svájci, XVIII. század vége

M.: 40 × 19,5 cm

A lap rézmetszete Horace Vernet (1789–1863) sajátos, humoros vagy zsánerkép jellegű alkotására utal. Bár Vernet elsősorban monumentális csataképeiről ismert, pályája elején, karikaturistaként gyakran örökített meg hétköznapi, néha ironikus jeleneteket. A metszet Molière Gömböc úr (Monsieur de Pourceaugnac) című 1669-es komédiájához készült, ahol a főhőst patikáriusok üldözik, hogy beadják neki a felírt beöntést. A „H.C. Müller sculp.t” (vagy sculpsit) felirat egy latin rövidítés a régi metszeteken, amelynek jelentése: H. C. Müller metszette. Ez a jelzés általában Hieronymus Caspar Müller (1733–1811) nevéhez fűződik, aki elismert XVIII. századi német rézmetsző volt. Munkái során gyakran másolt festményeket vagy készített illusztrációkat tudományos és művészeti könyvekhez.

135. Joghatóságok

Esztergált, feketére festett fa nyélen ablakfülke alakú, temperával színesen festett, kétoldalas kartonlap legyező. Mindét oldalon svájci gárdisták alakjai, ruházatuk színes selyem applikációk, arcuk és kezeik színesen festett papírrátétek. A legyezőlap mindkét oldalán egy-egy gárdista áll, kezükben hosszú lándzsanyélen zászló, egyik oldalán „X. Juridictions” (joghatóságok), a másik oldalán „Canton Lucerne” felirat.

Francia vagy svájci, 1800 körül
M.: 42 × 20 cm

136.
Udvarlás

Esztergált, feketére festett fa nyélen, nyolcszögletű kék szegélyű kartonlap legyező. Felületén halványlila, klasszicista ornamentikával díszített lap, közepén ragasztott kerek medalion, monokróm rézkarccal. Bukolikus jelenet báránnyal, fiatal leánnyal és térdeplő udvarójával.

Európa, 1790 körül

M.: 24 × 19 cm

137.
A Merengő

Esztergált és faragott elefántcsont nyélen karéjos szélű kerek kartonlap. Legyező lapján színes olajfestéssel, ablak mellett ülő, díszes ruhába öltözött, álmodozó lány alakja.

Német vagy osztrák, 1850 körül

M.: 44 × 25 cm

138.
Vízimalom

Esztergált és faragott fa nyélen karéjosan tagolt kartonlap, rajta színes olajfestéssel vízimalom látképe. A legyező jobb oldalán alul „WATER MILL” felirat.

Angol, 1850 körül

M.: 44 × 23 cm

139.
Warwick castle

Esztergált és faragott fa nyélen karéjosan tagolt kartonlap, rajta színes olajfestéssel a warwicki kastély látképe. A legyező baloldalán alul felirat „WARWICK CASTLE”.

Angol, 1850 körül

M.: 44 × 23 cm

140.
Szalmalegyező

Szalmából készített, szalagokkal díszített korkárdalegyező.
Német vagy osztrák, XIX. század közepe
M.: 36 × 28 cm

141. Tükrös szuvenír

Gyümölcsfa nyelű, ovális tükörlapos kokárdalegyező. A színesen festett vászonpapír legyezőlapot mechanikus szerkezettel lehet a fanyélbe rejtett „házból” kihúzni, az alul található bojtos sodrott fonál segítségével. A kinyitott legyezőlapon nyomtatott neoreneszánsz díszítmények között hat medalionban színes virágcsokor. A „ház” egyik oldalán, tussal festett repülő fecske alatt „SOUVENIR” felirat található.

Európa, 1880 körül

M.: 35 × 25 cm

142. Kokárdalegyező

Feketére festett, esztergált fa nyél, rejtett mechanikus szerkezettel, faragott csont akasztóval, fekete selyemzsinórral és bojtal. Hajtogatott, fekete papírlapokból áll. A nyél elején található vasgomb felfelé mozgatása egy sín mentén automatikusan kerek alakban nyitja a lapot. A gomb ellentétes irányú mozgatása visszahúzza a lapot a foglalatába.

Osztály(?), 1880 körül

Átm.: 24 cm

143. Parasol-fan

Faragott, feketére festett fanyelű kokárdalegyező rézkapoccsal. A legyező nyele derékszögbe állítható, így árnyékolásra is alkalmas, napernyőként is lehetett használni (ún. parasol-fan). Kerek hajtogatott, fekete selyemlegyező, gépi csipkerátéttal, közepén fedett gombbal. Másik oldalán a gomb helyén apró kisméretű tükörrel.

Német(?), XIX. század vége

Átm.: 27 cm

COGNAC

RICHARPAILLOU

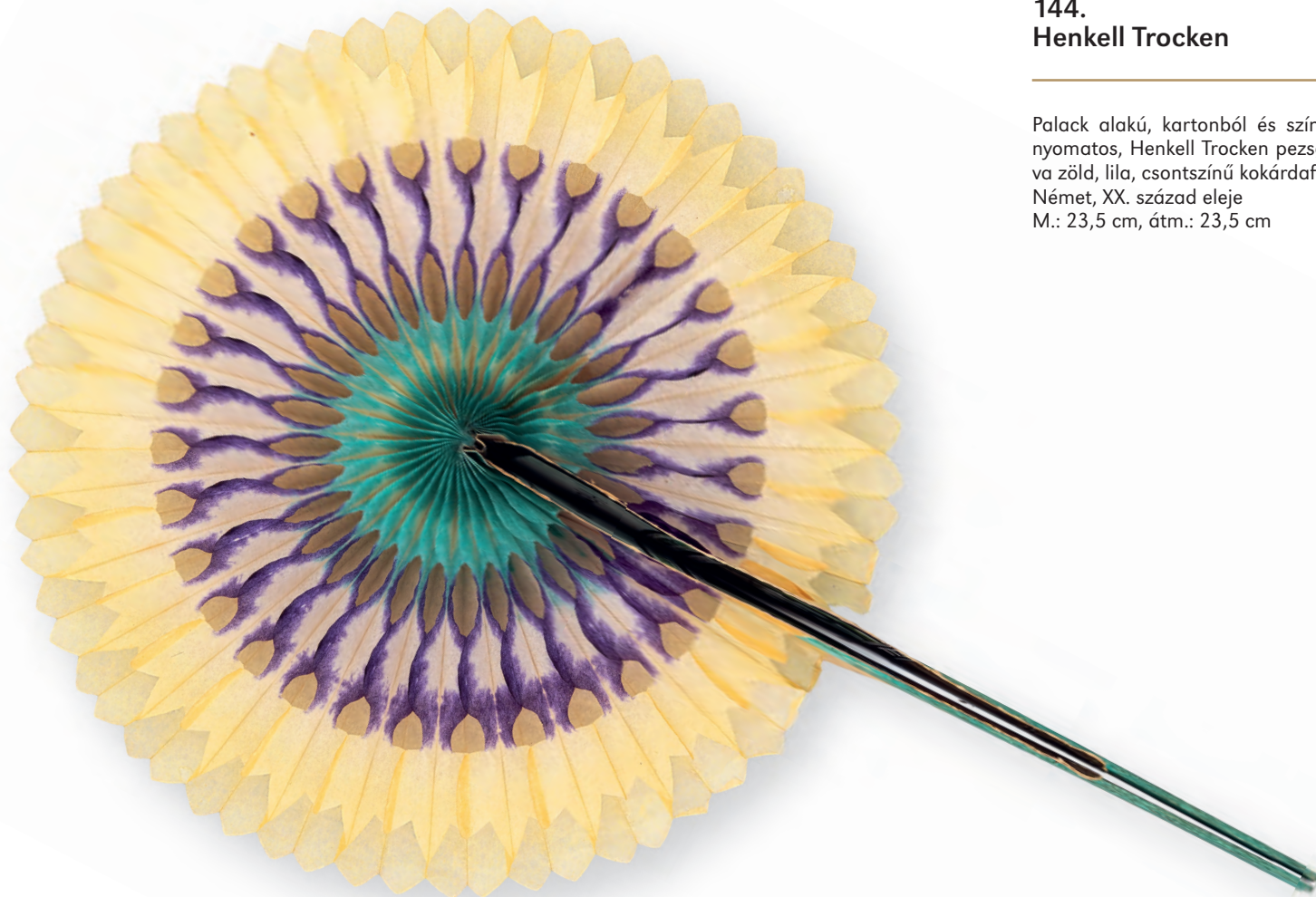
CHAMBRELENT - EVENTAILLISTE - PARIS

COGNAC RICHARPAILLOU

REKLÁMLEGYEZŐ

A legyezőlap alkalmas arra, hogy bármilyen reklámot, hirdetést megjelenítsen. A XVIII. század végétől ismerünk ilyen legyezőket. Nem klasszikus reklámra, hanem társadalmi pozíció és politikai hovatartozás kifejezésére használták. A mai értelemben használt rekláMLEGYEZŐ fénykora a XIX-XX. században csúcsosodik ki. A XIX. század végén már megjelennek rajta üzletek, parfümök, italok, szállodák nevei és logói, valamint esküvői vagy közösségi események emléklegyezői is. A hirdetések képi megjelenítését sokszor a kor ismert plakáttervezői készítették.

144. Henkell Trocken

Palack alakú, kartonból és színes papírból készült színezett nyomatos, Henkell Trocken pezsgőt reklámozó legyező. Kinyitva zöld, lila, csontszínű kokárdaforma.

Német, XX. század eleje

M.: 23,5 cm, átm.: 23,5 cm

145.
Champagne

Palack alakú, kartonból és színes papírból készült, színezett nyomatos E. Mercier & Co. márkájú pezsgőt reklámozó legyező. Kinyitva lila színű kokárdaforma.

Francia, XX. század első fele
M.: 23,5 cm, átm.: 20 cm

146. Hungaria Restaurant

Csiszolt faküllők fém rögzítőszegeccsel. Kétoldalas impregnált vászon és papír legyezőlappal. Előlapján asztal körül ülő és álló társaságot ábrázoló színezett nyomtatás, hátoldalán florális keretelésű medallionban „Hungaria Restaurant London” felirat, valamint „V. ESPI. PARIS” és „MADE IN FRANCE” jelzések. Francia, 1900 körül
M.: 39 × 21,5 cm

147.
Szecessziós
reklámlegyező

Csiszolt faküllők fém rögzítősegeccsel. Színezett papírnymat legyezőlap.
Lila alapon színesen festett virágok, záróküllőkön aranszínű nyomatok
„THE ROOSEVELT” és hátoldalán „MADE IN JAPAN” feliratokkal
Japán, XX. század eleje
M.: 40 × 21,5 cm

148.
Suze

Faküllők között színes nyomatos zsírpapírból készült kokárdalegyező, halványlila szegéllyel, tárnicsfüzérrel, valamint „SUZE APÉRITIF A LA GENTIANE” és „Eventails CHAMBRELENT Paris -DEPOSÉ-” feliratokkal.

Francia, XX. század eleje

Átm.: 22 cm

149.
Cognac
Richarpailloud

Csiszolt faküllök fém rögzítőszegeccsel. Színes papírnymatos legyezőlappal, rajta piros ruhás, piros nagykalapos kabaré színésznő, körülötte „COGNAC RICHARPAILLOU” és „d’après Jean d’Ylen” felirat, utalva a plakát tervezőjére. Legyezőlappalján „CHAMBRELENT-EVENTAILLISTE-PARIS” jelzés.
Francia, 1920 körül
M.: 25 × 19 cm

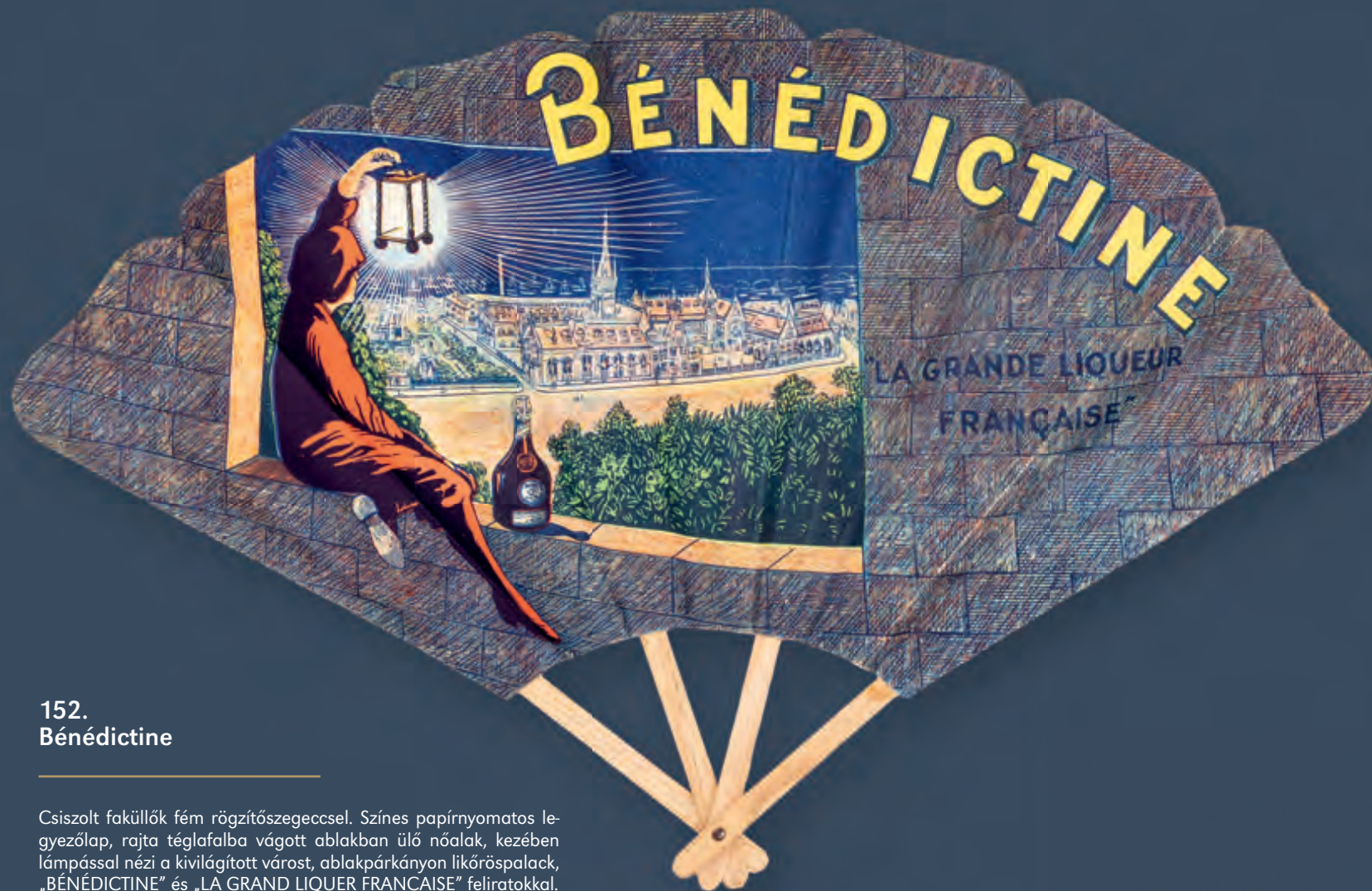
150.
St Raphaël
Quinquina

Csiszolt faküllők fém rögzítőszegeccsel. Színes papírnymatos legyezőlap, rajta hat, palackot tálcán, szervírozó pincéralakkal, „ST RAPHAËL QUINQUINA” felirattal. Jobb oldalon „J.M. Botov” és „B.SILVEN, IMP.ÉDIT. TOLOUSE-PARIS” feliratokkal. Francia, 1920 körül
M.: 26 × 24,5 cm

151.
Cinzano

Fa küllők között színes nyomatos papírból készült kokárdalegyező. Legyezőlapon tükör előtt álló hölgy alakja, szélén „Imp. CHAMBRELENT Paris. Type A - Série 65”, hátoldalán „CINZANO le meilleur apéritif” feliratokkal. Francia, 1925 körül
Átm.: 21 cm

152.
Bénédictine

Csiszolt faküllók fém rögzítőszegeccsel. Színes papíryomatos le-
gyezőlap, rajta téglafalba vágott ablakban ülő nőalak, kezében
lámpással nézi a kivilágított várost, ablakpárkányon likőröspalack,
„BÉNÉDICTINE” és „LA GRAND LIQUER FRANCAISE” feliratokkal.
Francia, 1908 körül
M.: 24 × 21,5 cm

153.
Carcasso
Or-Kina

Fa küllők között színes nyomatos papírból készült kokárdalegyező. Zöld alapon piros és fehér színnel virágok, feliratok, valamint kartusban Carcassone város látképe. A legyező a város egyik likőrijét, az Or-Kinát népszerűsíti különféle szlogenekkel. Francia, 1925 körül
Átm.: 22 cm

Tartalomjegyzék

4
ELÖLJÁRÓ GONDOLATOK –
INVOKÁCIÓ GYANÁNT

6
HÖLGYEK TITKOS NYELVE –
LEGYEZŐK A KOROK TÜKRÉBEN

I. ÖSSZEHAJTHATÓ LEGYEZŐ 12

II. BRISÉ 106

III. KÍNAIZÁLÓ ÉS KÍNÁBÓL 134
AZ EURÓPAI PIACRA SZÁNT LEGYEZŐ

IV. LAPLEGYEZŐ 164

V. REKLÁMLEGYEZŐ
180

B&A ART
antik & modern

